

Yarın Vakfı

SÜRDÜRÜLEBİLİR HAYVAN DOSTU ÇÖZÜMLER PROJESİ SONUÇ RAPORU VE MODEL ÖNERİSİ

YARIN VAKFI | TEMMUZ 2026

Bu rapor akademik veya bilimsel bir çalışma iddiasında değildir. Açık kaynaklardan yararlanılarak konunun uzmanlarının, sivil toplum kuruluşlarının, belediyelerin ve kamu kurumlarının görüşleri alınarak ortak akıl doğrultusunda hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	3
GİRİŞ ve TEŞEKKÜR	6
BÖLÜM I MEVCUT DURUM DEĞERLENDİRMESİ	7
1. KISA TARİHÇE	8
2. HUKUKİ DEĞERLENDİRME	11
2.1. 2004 Yaklaşımının Özeti (5199 Sayılı Kanun)	11
2.2. 2021 Revizyonunun Özeti (7332 Sayılı Kanun)	11
2.3. 2024 Güncellemelerinin Özeti (7527 Sayılı Kanun)	12
2.4. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar Ve Eleştiriler	12
3. UYGULAMA DEĞERLENDİRMESİ	14
3.1. Uygulama Yönetmeliği Özeti	14
3.2. Uygulamadaki Sorunlar ve Eleştiriler	15
4. SOSYOLOJİK DEĞERLENDİRME	17
BÖLÜM II ÇÖZÜM ÖNERİSİ: BİRLİK MODELİ	20
1. BİRLİK MODELİ HAKKINDA	21
1.1. Temel Yaklaşım	21
1.2. Model Geliştirme Metodolojisi	21
2. BİRLİK MODELİ YAPISI	23
2.1. Modelin Amacı	23
2.2. Modelin İşleyişi	24
2.3. Modelin Ekonomik Değerlendirmesi	29
3. MODEL BİLEŞENLERİ VE UYGULAMA ÇÖZÜMLERİ	32
3.1. Mama	32
3.2. Toplama-Kısırlaştırma-Rehabilitasyon	35
3.3. Barınma ve Sahiplendirme	38
3.4. Denetleme	41
3.5. Modelin Finansmanı	41
3.6. Dolandırıcılık Faaliyetleri Sebepli Ekonomik Kayıpların Engellenmesi	43
SONUÇ	44
EK - AHDOST Çalıştay Raporu	

YÖNETİCİ ÖZETİ

Sahipsiz hayvanlar meselesi, Türkiye'de yalnızca bir hayvan refahı konusu değil; hukuki, ekonomik, sosyolojik ve yönetsel boyutları olan çok katmanlı bir kamu politikası krizidir. Bu özet, Yarın Çözüm Araştırmaları Vakfı'nın yürüttüğü çalıştay ve araştırma süreçlerinin temel bulgularını ve önerilen “Birlik Modeli”ni özetlemektedir.

PROJE HAKKINDA

Yarın Vakfı, Nisan 2024'te sürdürülebilir ve kapsamlı bir çözüm önerisi geliştirmek üzere Sürdürülebilir Hayvan Dostu Çözümler Projesi'ni başlatmıştır. Proje kapsamında düzenlenen çalıştay ve istişareler; konunun uzmanlarını, sivil toplum kuruluşlarını, meslek odalarını, belediyeleri ve kamu kurumlarını ortak bir akıl zemininde buluşturmuştur. Bu sürecin çıktısı olan “Birlik Modeli”; Türkiye'nin mevcut gerçeklerine göre krizin çözülmesi, toplumsal faydanın en yükseğe çıkarılması ve sorunun gelecekte yeniden bir kriz olarak gündeme gelmemesi üzerine kurgulanmıştır.

SORUN ÇERÇEVESİ

Konu; hukuki, sosyal, kültürel, ekonomik, idari, güvenlik, çevre, sağlık ve hayvan hakları boyutlarıyla iç içe geçmiş karmaşık bir yapı sergilemektedir. 2004 yılında Avrupa Birliği uyum politikaları çerçevesinde yürürlüğe giren düzenlemeler, AB ülkelerinde sokak hayvanı sayısının zaten azalmış olduğu bir dönemde tasarlanmıştır. Aynı düzenlemelerin, sokaklarında kayda değer ve kısırlaştırılmamış bir popülasyon bulunan Türkiye'de uygulanması ise popülasyon artışı sonucunu doğurmuştur.

Rapor tarihinde Türkiye'de yaklaşık **1,5 milyon sahipsiz köpek** bulunduğu tahmin edilirken, mevcut barınak kapasitesi yaklaşık **105.000** ile sınırlıdır. Arada oluşan bu büyük açık; koruma ve refah yaklaşımını yitirmeden, mevcut mevzuat çerçevesinde sorunun lojistik ve ekonomik olarak yönetilebilmesi için bütüncül bir yönetim anlayışını zorunlu kılmaktadır.

1,5 MN
TAHMİNİ SAHİPSİZ KÖPEK

105 BİN
MEVCUT BARINAK KAPASİTESİ

413 MN \$
YILLIK MALİYET (MEVCUT)

%63
İnsancıl çözüm beklentisi

TEMEL BULGULAR

2004 (5199 sayılı Kanun) ve 2021 (7332 sayılı Kanun) düzenlemeleri koruma ve refah temelli bir çerçeve kurmuştur. 2024 düzenlemeleri (7527 sayılı Kanun) ise insan ve çevre sağlığını ana eksene alarak “koruma” yerine “kontrol” anlayışını öne çıkarmış; hayvan refahı ilkeleri açısından bir geri adım niteliği taşımıştır. Düzenlemeler yerel yönetimleri sorumlu kılmakla birlikte; bütçe, teknik kapasite ve personel altyapısı yeterince sağlanamamıştır.

EVÇİL HAYVAN MAMALARINDA YILLIK **118 MİLYON \$** CARİ AÇIK VERİLMEKTE

Saha verileri; güvenilir bir sayım çalışmasının bulunmadığını, 1.434 belediyeden yalnızca 322'sinde bakımevi olduğunu ve toplam kapasitenin ihtiyacın çok altında kaldığını göstermektedir. Belediyelerin Veteriner İşleri birimleri hem insan kaynaklı mağduriyetler hem de hayvan hakları ihlali iddiaları arasında sıkışmakta; toplama ve taşıma sırasında ciddi can kayıpları yaşanmakta; denetim çoğunlukla idari ceza düzeyinde kalmaktadır.

SAHİPSİZ HAYVANLAR
ÜZERİNDEN YÜRÜTÜLEN
DOLANDIRICILIK
FAALİYETLERİ YILLIK
7 MİLYON \$
SEVİYESİNDE
OLDUĞU
TAHMİN EDİLMEKTEDİR.

Konda'nın Temmuz 2024 araştırmasına göre toplumun %63'ü sert yöntemlere başvurmadan çözüm beklemekte; yalnızca %15'lik bir kesim uyutmayı kaçınılmaz görmektedir. Bu veriler, sosyal medyadaki keskin kutuplaşmanın büyük ölçüde “algısal” olduğunu; toplumun büyük çoğunluğunun güvenlik ve refah dengesini gözetken makul bir ortak çözümde buluşabildiğini ortaya koymaktadır.

Mevcut yapı ve yönetim anlayışı ile sorun ekonomik olarak çözümsüz görünmektedir. Ayrıca evcil hayvan mamalarında yıllık 118 milyon \$ cari açık verilmekte ve sahipsiz hayvanlar üzerinden yürütülen dolandırıcılık faaliyetlerinin yıllık 7 milyon \$ seviyesinde olduğu tahmin edilmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: BİRLİK MODELİ

Birlik Modeli; sorunu parçalı değil bütüncül ele alan, yürürlükteki mevzuata uygun bir yönetim modelidir. Valilik koordinasyonunda belediyeler, kamu kurumları, sivil toplum ve meslek odalarının ortak bir amaçla çalışmasını; tüm kaynakların merkezi planlama ile verimli yönetilmesini ve şeffaf denetim mekanizmalarının kurulmasını önerir. Modelin öne çıkan beş bileşeni şunlardır:

Mama Ekonomisi Reformu — Gıda atıklarından mama üretimiyle yıllık maliyetin 213 milyon \$'dan 108 milyon \$'a düşürülmesi, cari açığın azaltılması ve yeni istihdam alanları açılması.

Kısırlaştırma Seferberliği — Mevcut yaklaşık 6.000 özel kliniğin kapasitesinden yararlanılarak 6 ay süreyle yaygın kısırlaştırma yapılması, kontrolsüz üremenin durdurulması; âtıl kalacak yatırım ihtiyacının azaltılması.

Toplama Sürecinin Standartlaştırılması — Toplama araçlarının hayvan refahını gözeterek şekilde modernizasyonu ve veteriner hekim eşliğinde süreç tasarımı.

Barınma-Sahiplendirme Entegrasyonu — Doğal yaşam alanları, özel yaşam evleri ve site/OSB/mahalle bazlı mikro yaşam alanlarıyla toplum katılımının kurumsallaştırılması.

Şeffaf Denetim — Düzenli denetim, kamuya açık raporlama ve gönüllü katılım mekanizmalarının kurulması.

EKONOMİK AÇIDAN ÇÖZÜM

Mevcut uygulamada sorunun kontrol altına alınması ekonomik olarak mümkün görünmezken; Birlik Modeli ile yıllık maliyetler düşürülüp finansman çeşitlendirildiğinde Sivil Toplum desteğiyle, hem hayvan refahı artırılmakta hem de sorun aşamalı olarak makul bir sürede çözülebilir hale gelmektedir.

GİRİŞ VE TEŞEKKÜR

Uzunca bir süredir kamuoyunun gündeminde yer tutan sahipsiz hayvanlar konusu, toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren bir krize dönüşmüştür. Hukuki, sosyal, kültürel, ekonomik, idari, güvenlik, çevre, sağlık, hayvan hakları ve uygulama boyutlarıyla karmaşık bir yapı sergileyen konunun Türkiye'nin kendine özel şartları ve durumu göz önüne alınarak çalışılması ve konunun ülke gündeminde bir daha kriz olarak yer almamasını sağlayacak çözümler üretilmesi gerekmektedir. Bu sebeple üretilen çözümlerin, sosyokültürel olarak vicdani ve güvenli, ekonomik olarak çevreci, verimli ve sürdürülebilir, uygulama olarak hukuki ve denetlenebilir olması gerekmektedir.

Bugüne kadar kapsamlı ve yeterli bir çözüm önerisi getirilememiştir.

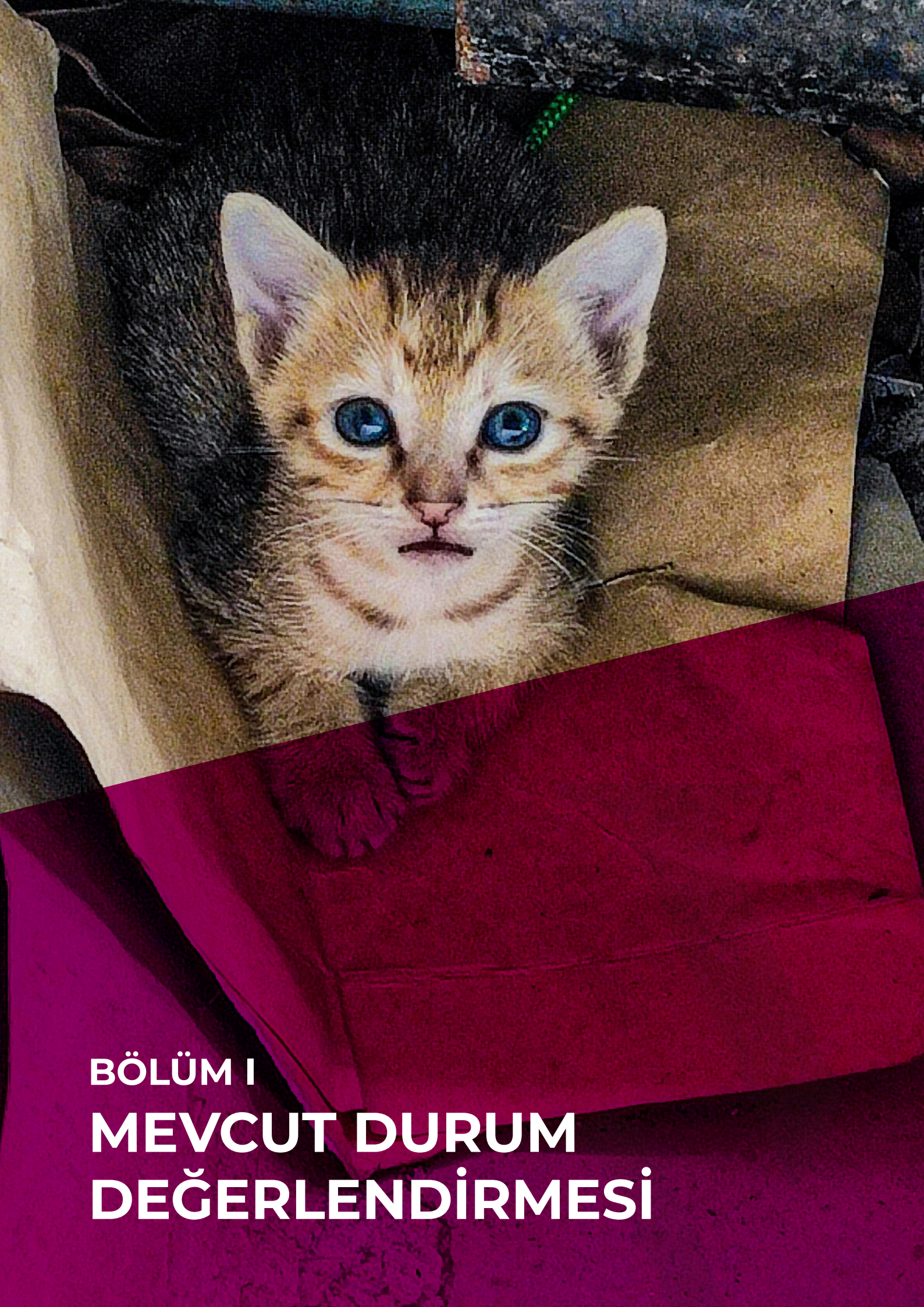
Yarın Vakfı, Nisan 2024'de sürdürülebilir ve kapsamlı bir çözüm önerisi geliştirmek üzere Sürdürülebilir Hayvan Dostu Çözümler Projesini başlatmıştır. Proje kapsamında geliştirilen model önerisi tüm paydaşların dikkatine sunulmuştur.

Önerilen "BİRLİK" modeli, Türkiye'nin mevcut gerçeklerine göre krizin çözülmesi, toplumsal faydanın maksimize edilmesi ve sorunun yarın tekrarlanmaması üzerine kurgulanmıştır.

Aşağıda adı verilen kişi, kurum ve kuruluşlara; projenin her aşamasındaki değerli katkıları, paylaştıkları bilgi ve deneyim ile sundukları destek için teşekkür ederiz:

Yarın Vakfı Üyeleri,
Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe
Başkanlığı,
Ankara Kent Konseyi,
Ankara Veteriner Hekimleri Odası,
Sivil Toplum Kuruluşları,
Ankara Büyükşehir Belediyesi Veteriner
İşleri Müdürlüğü,
Ankara İlçe Belediyeleri Veteriner İşleri
Müdürlükleri,
Seğmen Su,

Dr. Osman Altıntaş,
Ömer Şan,
Halil İbrahim Yılmaz,
Ahmet Baydın,
Rabia Kocakavak,
Mustafa Şener,
Deniz Tavşancıl (İstanbul Barosu Hayvan
Hakları Merkezi),
Prof. Dr. Orkun Demiral (Erciyes
Üniversitesi),
Tuğba Abacı (Hayvan Hakları Koruma
Dairesi),
Tolga Duman (Bimeta Endüstriyel Tasarım)
Ahmet Yavuz Karaca (İçişleri Bakanlığı
Müşavirliği).

BÖLÜM I
MEVCUT DURUM
DEĞERLENDİRMESİ

1. KISA TARİHÇE

Anadolu'da sokak hayvanları konusu II. Mahmud (1808-1839) döneminden başlayarak Osmanlı'nın son dönemleri de dahil olmak üzere Cumhuriyet tarihi boyunca belirli aralıklarla kriz oluşturmuş ve genellikle sağlık ve güvenlik gerekçeleriyle hayvan itlafları yaşanmıştır. 1910 Hayırsız Ada Sürgününde 50.000, 1923 İstanbul'unda 15.000, 1932 itlaf genelgesi sonrasında 1918-1933 yılları arasında yaklaşık 150.000 köpeğin öldürüldüğü tahmin edilmektedir. 1980'lerde kısırlaştırma uygulamaları başlatılsa da Belediye Zabıta ekiplerince yıllardır süregelen dönemsel itlaflar uygulanmaya devam edilmiştir. Bu dönemsel itlaflar sınırlı yapılmış, insan-hayvan ilişkisi sosyal hayatın bir parçası olarak var olagelmiş, sokak hayvanı popülasyonu hiçbir zaman yok olma seviyesine getirilmemiştir. 2004 yılında ise Avrupa Birliğine uyum politikaları çerçevesinde konuyla ilgili hayvan haklarını önceleyen Avrupa Birliği düzenlemeleri uygulamaya alınmıştır.

Anadolu tarihinde hayvan hakları, modern yasalardan asırlar önce toplumsal dayanışma, vakıf kültürü ve fermanlarla sağlanmıştır. Sokak hayvanlarına yiyecek sağlayan teşkilatlardan yük hayvanlarının dinlenme haklarına kadar pek çok vicdani uygulama hayata geçirilmiştir.

GEÇMİŞ UYGULAMALAR

Mancacılık (Sokak Hayvanlarını Besleme Vakıfları): Osmanlı döneminde halk, sokak köpekleri ve kedilerin beslenmesi için "mancacı" adı verilen kişilere para öder, bu kişiler de sokak hayvanlarını düzenli olarak beslerdi. Bu uygulama yine II. Mahmud döneminde sivil toplum tarafından başlatılmıştır.

Yük Hayvanlarına Yasal Mesai Sınırı: Fatih Sultan Mehmet, II. Bayezid ve III. Murad dönemlerinde, taşıma işlerinde kullanılan at ve eşek gibi hayvanların fazla çalıştırılmasını engellemek için fermanlar çıkarıldı. Hayvanlara taşıyabileceklerinden fazla yük vurulması yasaklandı ve haftalık tatil (dinlenme) uygulamaları getirildi.

Kedi ve Köpek Aşevleri: Sokak hayvanları sahipsiz bırakılmamış, toplum destekli aşevlerince kasaplardan et alınarak sokak hayvanlarının düzenli beslenmesi sağlanmıştır.

Kuş Evleri ve Hastaneler (Gurâbâhâne): Selçuklu ve Osmanlı döneminde kuşlar için camilerin, kervansarayların ve sivil mimarilerin dış cephelerine estetik "kuş evleri" yapıldı. Ayrıca yaralı leylek ve göçmen kuşların tedavisi için Bursa'da kurulan *Gurâbâhâne-i Laklâkân*, dünyanın ilk hayvan hastanelerinden biri olarak kabul edilir.

Hayvanlar İçin Kurulan Vakıflar: Osmanlı'da sırf hayvanların beslenmesi ve bakımı için kurulmuş özel vakıflar vardı. Vakfiye (vakıf senedi) metinlerinde kışın sokak hayvanlarının barınması ve sokak kedilerinin düzenli etle beslenmesi gibi detaylar şart koşulurdu.

Himâye-i Hayvânât Cemiyeti: Bu dernek hayvanların korunması için eğitim, denetim ve yaptırım faaliyetlerinde bulunmak amacıyla 1912 yılında İstanbul'da kurulmuştur.

Avrupa'da ise 1800'li yıllarda İngiltere başta olmak üzere sokak hayvanlarının korunmasına yönelik düzenlemeler uygulamaya alınmış, ancak 20. yüzyılın ortalarında nüfus patlaması ve kuduz salgını ile birlikte tüm Avrupa'da sokak hayvanları geniş ölçekte itlaf edilmiştir. Ancak 1989'dan itibaren genel olarak sokak hayvanlarının öldürülmesi yasaklanmış, 1990'larda zaten az sayıda kalan sokak hayvanları için kapsamlı reformlar yapılmış, kalıcı barınaklar kurulmuş ve sahipsiz hayvanlar sokaklardan bazı ülkelerde tamamen bazılarında ise büyük ölçüde

çekilmiştir. Avrupa Birliği 2000'lerin başında Hayvan Sağlığı Hukuku gibi temel çerçeveleri oluşturmuş ve hayvan haklarını önceleyen uygulamalar devreye almıştır. Bu ortak düzenlemeler çerçevesinde günümüzde birliğe üye ülkeler kendi yerel gerçeklerine uygun farklı yöntem ve metotlar kullanmaktadır.

Günümüzde Avrupa Ülkelerindeki Uygulama Örnekleri

İngiltere: Ülkede ciddi bir sahiplenme ve barınak kültürü vardır. Ancak barınaklarda kapasitelerin dolması ve belirli bir sürenin geçmesi durumunda sahipsiz hayvanların "uyutulması" (itlaf) yasal olarak uygulanmaktadır.

Romanya: 2013 yılında sokak köpeklerinin bir çocuk ölümüne sebep olmasıyla birlikte, devlet tarafından sahipsiz köpeklerin itlaf edilmesine izin veren tartışmalı bir yasa çıkarılmıştır.

Almanya ve İspanya: Sokak köpeği popülasyonu bulunmamaktadır. Sokaktaki sahipsiz hayvanlar devlet denetimindeki modern barınaklara alınır, tedavi edilir ve ömürlük yuvalandırılır. Hasta hayvanlar hariç, itlaf yasaktır.

Fransa ve Hollanda: Bu ülkelerde kısırlaştırma ve çipleme gibi sıkı kontrol mekanizmaları uygulanır. Sokak hayvanı sorunu, popülasyonun kaynağında kontrol edilmesiyle çözülmüştür.

İtalya ve Yunanistan: Sokak hayvanı popülasyonuna daha sık rastlanan Akdeniz ülkelerinde itlaf yöntemi tercih edilmez. Başiboş hayvanların kısırlaştırılması ve gönüllü koruma ağlarıyla yaşatılması hedeflenir.

2004 yılından itibaren aynı düzenlemeleri kullanıyor olmamıza rağmen Avrupa'da sokak hayvanları konusu çok büyük bir soruna dönüşmezken; Türkiye'de sorunun büyümesinin sebebi, hayvan haklarını önceleyen Avrupa Birliği mevzuatının uygulanmaya başlandığı dönemde sokak hayvanları sayısının ciddi oranda farklı olmasıdır. AB ülkelerinde 1990'lardan itibaren sayıları zaten azalmış olan sokak hayvanları kolaylıkla kısırlaştırılmış ve kalıcı barınaklara yerleştirilmiş ve tabiri caizse zaten sokakta hayvan bırakılmamıştır. Bu nedenle, 2004 yılında başlatılan değişikliklerle çerçevesinde alınan tedbirler AB ülkelerinde yeterli olabilmiştir. Ancak aynı düzenlemeler, sokaklarında kısırlaştırılmamış, sosyal hayatın parçası kayda değer bir köpek popülasyonu bulunan Türkiye'de sokak hayvanı nüfusunda patlama yaşanması sonucunu vermiştir. 2021 yılına gelindiğinde sokaklarında milyonlarca sahipsiz köpeği barındıran Türkiye, hayvan haklarını önceleyen düzenlemelerinin bağlayıcılığında çok boyutlu bir krizin içine sürüklenmiştir.

2. HUKUKİ DEĞERLENDİRME

2.1. 2004 Yaklaşımının Özeti (5199 Sayılı Kanun)

Hayvanların korunması konusunda Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmeler aşağıdaki gibidir:

- 65 No'lu Hayvanların Uluslararası Taşıma Sırasında Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve 103 sayılı Ek Protokolü, sırasıyla 19 Aralık 1975 ve 19 Mayıs 1989 tarihlerinde onaylanmıştır.
- 123 No'lu Deney ve Diğer Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Omurgalıların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, 5 Eylül 1986 tarihinde imzalanmıştır.
- 125 No'lu Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, 18 Kasım 1999 tarihinde imzalanmış ve 28 Kasım 2003 tarihinde ise onaylanmıştır.
- 87 No'lu Yetiştirme Amaçlarıyla Muhafaza Edilen Hayvanların Korunması Hakkındaki Avrupa Sözleşmesi, 6 Haziran 2007 tarihinde imzalanmıştır.
- 102 nolu Kesim Sırasında Hayvanların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, 17 Eylül 2007 tarihinde imzalanmıştır.

Çevre ve Orman Bakanlığının girişimleri ile 2004 yılında kabul edilen 5199 sayılı “Hayvanları Koruma Kanunu”, Avrupa Sözleşmesi göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca, 2006 yılında yine Bakanlıkça “Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği” yayınlanarak 5199 sayılı kanunda yer alan hükümlerin uygulanmasına ilişkin detaylar ele alınmıştır. Gerek kanun gerek yönetmelik, her türlü hayvanın korunmasını hedeflemekte ve içeriğinde sokak hayvanlarının korunmasına dair çok sayıda hüküm barındırmaktadır.¹ Kanunun içerdiği temel prensiplere aşağıda özet olarak yer verilmektedir:

- Hayvanların acı ve ıstıraptan korunması, rahat yaşamlarının sağlanması,
- Sahipsiz hayvanların öldürülmesinin yasaklanması,
- Yerel yönetimlere barınak ve rehabilitasyon yapma sorumluluğu verilmesi,
- Kısırlaştırma ve kayıt zorunlulukları getirilmesi,
- Kötü muamele, işkence ve terkinin suç sayılması; bu suçlara idari ve adli cezalar getirilmesi.

2.2. 2021 Revizyonunun Özeti (7332 Sayılı Kanun)

2004 düzenlemeleri, popülasyon kontrolü üzerine sadece sahipli hayvanlar üzerinden bir kurgu yapmıştı. Zaman içerisinde sahipsiz hayvan popülasyonunda artışlar olmuş ve kentlerde insan-hayvan ilişkilerinde özellikle sürüler halinde dolaşan sokak köpeklerinin başrolde olduğu olumsuz vakalar nedeniyle bozulma

¹ https://www.ab.gov.tr/files/Tar%C4%B1m%20ve%20Ba%C4%B1k%C3%A7%C4%B1%C4%B1k%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1/hayvan_haklari_hayvanlarin_korunmasi_ve_refahi.pdf

yaşanmaya başlanmıştır. Bu olumsuzlukların azaltılması ve popülasyon kontrolü sağlanması amacıyla 2021 yılında yapılan mevzuat revizyonu aşağıda özetlenmiştir:

- Mevzuata ev hayvanı, rehabilitasyon, tehlike arz eden türler gibi tanımlar eklendi,
- Hayvanlara işkence, cinsel saldırı, öldürme fiilleri hapis cezası kapsamına alındı,
- Belediyelere 2024'e kadar hayvan bakımevi kurma zorunluluğu getirildi,
- Yunus parkları ve hayvan sirklerinin yasaklanması düzenlendi.

2.3. 2024 Güncellemelerinin Özeti (7527 Sayılı Kanun)

2021 yılında yapılan düzenlemeler sorunu çözememiş, insan- hayvan temasından kaynaklanan olumsuz vakalar had safhaya çıkmış ve toplumsal ayrışmalar yaşanmaya başlanmıştır. 2024 yılında artan vakaların önüne geçmek üzere; insanlarla hayvanların birbirlerinden tamamen izole edilmesi anlayışına dayanan bir yaklaşımla hazırlanan ve kamuoyunda çok tartışılan 7527 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. Kanunun getirdiği en temel değişiklikler aşağıda özetlenmektedir:

- Belediyelere 31.12.2028 tarihine kadar kalıcı bakımevi kurma zorunluluğu getirildi,
- Toplanan hayvanların yaşam alanlarına geri bırakılması yasaklandı; bakımevlerinde kalıcı olarak tutulması zorunlu hale getirildi,
- Hayvanlara karşı işlenen suçlarda “şikâyet şartı” kaldırılarak re’sen soruşturma esası getirildi.

2.4. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar ve Eleştiriler

5199 sayılı **Hayvanları Koruma Kanunu’nun 2024 değişiklikleri** hayvan refahı ilkeleri açısından geri adım niteliği taşımaktadır. 5199’un orijinal amacı “hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı korunması” iken; yeni versiyonda insan, hayvan ve çevre sağlığı ana düzlem olarak esas alınmıştır. Bu değişiklik, hayvan haklarını doğrudan koruyan etik ilkeyi ikincil konuma itmiştir.

2004’ten bu yana geliştirilen hukuk (özellikle 7332 sayılı 2021 düzenlemesi), “**koruma-refah odaklı**” bir çerçeve kurmuştur. 2024 düzenlemelerinde ise odak, “**hayvan ve çevre sağlığı**” eksenine kaymış; bu durum, “koruma” yerine “kontrol” anlayışını öne çıkarmıştır.

2004’de yapılan ve 2021’de yeniden düzenlenen kanun, ağırlıklı olarak Avrupa birliği düzenlemelerinin tercümesi niteliğindedir. Ancak yapılan düzenlemelerin Avrupa birliğinin ihtiyaçlarına göre hazırlandığı, o dönem sahipsiz hayvanlar açısından

Türkiye'nin durumunun farklı olduğu, ileriye yönelik risklerin bulunduğu ve ek tedbirlere ihtiyacı olduğu göz önüne alınmamıştır.

Yerel yönetimlerin ve Tarım ve Orman Bakanlığı'nın görevleri net görünse de pratikte, yetki sınırları, koordinasyon eksikliği ve mali yetersizlikler ciddi engeller yaratmaktadır. Yönetmelik, "yerel yönetimler sorumludur" demektir; ancak bütçe kaynağı, teknik kapasite, personel ihtiyacı gibi alt yapılar sağlanamamıştır.

Mevzuattaki "sahipsiz hayvanların alındıkları yere bırakılması esastır" hükmü bir anda fiilen "toplanarak barındırma" uygulamasına dönüştürülmüştür. Aşamalı bir geçiş süreci planlanmamıştır.

3. UYGULAMA DEĞERLENDİRMESİ

3.1. Uygulama Yönetmeliği Özeti

13.12.2024 tarih ve 32751 sayılı Uygulama Yönetmeliği ile 12.05.2006 tarih ve 26166 sayılı yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni yönetmelik kapsamında, sahipsiz hayvan, özel hayvan yaşam evi, doğal yaşam alanı, müşahede, dijital kimliklendirme, rehabilitasyon gibi yeni tanımlar getirilmiştir. Yönetmelik kapsamında tasarlanan sorumluluk paylaşımı aşağıdaki gibidir:

İl Şube Müdürlükleri: Koordinasyon, denetim, izin belgesi düzenleme, veri tabanı entegrasyonu.

İl Hayvanları Koruma Kurulları: Plan, denetim ve karar alma.

Yerel Yönetimler: Sahipsiz hayvanları toplama, kısırlaştırma, kayıt altına alma, bakımevi işletme, sahiplendirme ve halkı bilgilendirme.

Özel Hayvan Yaşam Evleri: Kayıt, hijyen ve kapasite denetimine tabi şekilde Bakanlık izniyle faaliyet gösterme ve sahipli hayvanları barındırma.

Veteriner Hekimler: Rehabilitasyon, aşılama, kayıt ve eğitim.

Uygulama Yönetmeliği, hayvanların barınması, beslenmesi, yaşam alanlarının teknik standartları ve denetimi, eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri ile ötenazi ve tehlikeli ırklara ilişkin oldukça detaylı düzenlemeler getirmiş olup özetle aşağıdaki gibidir:

- Bakımevi ve doğal yaşam alanlarının kurulum, yapı, hijyen ve alan standartları ayrıntılı biçimde tanımlandı.
- Hayvanların beslenmesi, dezenfeksiyon, sıcaklık, alan büyüklüğü, temizlik, aydınlatma gibi unsurlar zorunlu hale getirildi.
- Özel yaşam evlerinde ve doğal yaşam alanlarında üretim yasağı getirildi.
- Ev hayvanı satan kişilere zorunlu eğitim ve sertifika şartı getirildi.
- Eğitici personel profili (veteriner, belediye, üniversite, STK temsilcisi) tanımlandı.
- Denetim yetkisi Tarım ve Orman Bakanlığı'nda bırakıldı; ancak gerektiğinde vali veya yerel yönetimlere devredebilme olanağı getirildi.
- Denetim sonucunda el koyma, idari para cezaları ve faaliyet durdurma yetkisi açık biçimde tanımlandı.
- 5199 sayılı Kanun'un 28/A maddesi (hayvanlara yönelik öldürme, işkence ve cinsel istismar gibi eylemler için hapis cezaları) kapsamındaki suçlar bu yönetmelik dışında tutuldu (doğrudan adli işlem gerektirdiği için).

- Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden hayvanlara el konulması ve ötanazi uygulanması zorunluluğu getirildi.
- Ötanazi yalnızca veteriner hekim gözetiminde, en az acı veren ilaçlarla yapılabilir olarak düzenlendi.
- Bakanlık bütçesinden, bakımevi kurulumu, kısırlaştırma, ekipman ve rehabilitasyon faaliyetleri için mali destek sağlanması düzenlendi.
- Yerel yönetim ve birliklere taahhütname ve protokol esaslı hibe sistemi getirildi.

3.2. Uygulamadaki Sorunlar ve Eleştiriler

Uygulamadaki sorunlar ve eleştiriler ana başlıklar altında aşağıda özelenmektedir;

Veteriner İşlerinin Açmazı: Veteriner İşleri Müdürlükleri, sahipsiz hayvanlar konusunda insan güvenliği ile hayvan refahı arasında denge kurmaya çalışırken yoğun hukuki ve toplumsal baskı altında görev yapmaktadır. Aynı olay nedeniyle hem vatandaşlardan hem de hayvan hakları savunucularından gelen başvurular idari soruşturmalara yol açabilmekte, bu durum personel üzerinde ciddi bir sorumluluk ve motivasyon kaybı oluşturmaktadır. Sonuç olarak bazı belediyeler, hukuki riskleri azaltmak amacıyla uzun vadeli ve sürdürülebilir çözümler yerine, şeffaf denetimden uzak toplama ve barındırma faaliyetlerini tercih etmektedirler.

Veri Kalitesi: Sahipsiz hayvanlarla ilgili sağlıklı ve güvenilir resmi veya gayri resmi bir veri kaynağı bulunmamaktadır.

Kapasite ve Altyapı: Türkiye genelinde 1.434 belediyeden sadece 322'sinin bakımevi vardır. Toplam kapasite 2024 sonu itibariyle yaklaşık 105 bin olmasına karşın, sahipsiz köpek sayısı 1.5 milyonun üzerinde tahmin edilmektedir. Bu durum, mevcut anlayışla "toplama-rehabilitasyon-barındırma-besleme" zincirinin yönetimini lojistik olarak zora sokmaktadır.

Kediler için Düzenlemede Boşluk: Yönetmelikte "rehabilite edilen köpekler" ifadesi yer almakta; kedilerle ilgili bir düzenleme getirilmemektedir.

Eğitim ve Personel Eksiği: Toplama ekipleri ve barınak personeline hayvan davranışı bilgisi yok seviyesindedir; hayvan refahı ilkelerine uygun davranış sergileme oranı düşüktür.

Toplama ve Taşıma: Bilinçsiz ve özensiz yapılan toplama ve taşıma faaliyetleri sırasında ciddi sayıda can kayıpları, yaralanmalar ve sakatlıklar yaşanmaktadır. Toplama faaliyetlerine veteriner hekimler eşlik etmemektedir.

Denetim Zafiyeti: Denetim mekanizması çoğunlukla “idari ceza tutanağı” düzeyinde kalmakta; sürekli raporlama ve şeffaf izleme sistemi bulunmamaktadır.

Dolandırıcılık: Hayvan sevgisi sömürüsü üzerinden haksız kazanç ve dolandırıcılık faaliyetleri yürütülmektedir.

Üreme Kontrolü: Kırsal bölgelerdeki üreme kontrol altında değildir. Kaçak üretim ve satış devam etmektedir. Sahipli hayvanların üremesi ile ilgili boşluk suistimal edilmektedir.

Ölçek Ekonomisi: Mevcut düzenlemeler, ölçek ekonomisinin avantajlarından faydalanmayı teşvik etmemekte, il ve ilçe belediyelerine kendi bütçeleri çerçevesinde mali yükümlülükler getirmektedir. Bu durum, finansman kaynaklarının verimsiz kullanımına yol açmaktadır.

Sivil Toplum Katılımı: Sivil toplumun gönüllü olarak vakfettiği finans ve insan kaynağının maksimum faydayı sağlayabilmesi ve saha tecrübesinden faydalanılabilmesi için bir katılım mekanizması bulunmamaktadır.

4. SOSYOLOJİK DEĞERLENDİRME

Araştırma şirketi Konda, Temmuz 2024'te gerçekleştirdiği araştırma ile toplumun sokak hayvanları düzenlemesine bakışını ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre;

- Devlet ve yerel yönetimler, uyutmak gibi sert yöntemler kullanmadan çözüm üretmeli diyenlerin oranı % 63'tür.
- Sokak hayvanlarının kimse için sorun olmadığını düşünenlerin oranı % 22'dir.
- Hiçbir sokak hayvanına zarar vermeden bu sorunu çözmenin imkânsız olduğunu ve hayvanların uyutulabileceğini düşünenlerin oranı % 15'tir.²

Bu veriler, aslında toplumun sokak hayvanları konusundaki yaklaşımında sosyal medyada görüldüğü kadar bir bölünme olmadığını, toplumun büyük kısmının orta bir noktada buluşabildiğini gösteriyor. Baskın eğilim, sorunun varlığını kabul ediyor ve zararsız ve makul bir çözüm geliştirilmesini istiyor. Sorunun çözümünde uyutma gibi sert yöntemler yerine etik yöntemlerin tercih edilmesi ve devlet ve belediyelerden kısırlaştırma, barınak gibi alternatif politikalar geliştirilmesinin beklendiğini ortaya koyuyor. Toplumun yalnızca küçük bir kesimi (%15) güvenlik veya düzen kaygısıyla sert yöntemlerin kaçınılmaz olduğunu düşünüyor. Bu üç tercih birlikte değerlendirildiğinde toplumun büyük kısmının hayvanlara zarar vermeyen makul bir çözüm üretilmesini istediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu sonuçlar aynı zamanda, sosyal medyada görülen sert kutuplaşmanın “algısal” olduğunu; gerçek saha verilerinin toplumun makul ortak bir çözüm etrafında birleşebileceğini göstermektedir. Tartışmanın “öldürmek ya da öldürmemek” ikilemine sıkıştırılması hatalı bir ikilem yaratmakta; toplumun çoğunluğu bu ikilemin dışında, uzlaşmacı bir çizgide konumlanmaktadır. Şeffaflık ve izleme eksikliği; yanlış bilgilerin yayılmasına, kutuplaşmanın derinleşmesine ve toplumla kurumlar arasındaki “kamu güveninde” karşılıklı erozyona sebep olmaktadır. Yetersiz kapasiteye rağmen yapılan uygulamalar, hayvan refahı, hastalık ve ölümlerde olumsuz sonuçlar doğurmakta ve bu durum kamuoyu tepkisini artırmaktadır. Düzenleme ve uygulamaların, hayvanların toplumsal yaşamın bir parçası olarak değerlendirildiği ve tanındığı bir sosyolojik eksene oturtulması gerekmektedir.³

² <https://konda.com.tr/uploads/2407-temmuz-barometre-155-kamuoyu-final-bb8eac8bbc78c40859ea5d3f3767f13484d977198fd951497c4ff075f29c1511.pdf>

³ Sahipsiz hayvanlarla ilgili sosyolojik değerlendirme, Göncü (Reflektif, 2024): “Kötü Huylu Sorunlar Kavramı Üzerinden **Yapısal-Sistemik** Bir Analiz” ve Çınar vd. (OPUS, 2025) “Sosyal Medya Söylemleri Üzerinden **Duygusal Kutuplaşma** ve **Kimlik İnşası** Analizi” çalışmalarından derlenmiştir.

Araştırmanın detaylarına bakıldığında ise aşağıdaki bulgular göze çarpmaktadır:

- Kadınlar arasında “sert yöntemlere karşı olanlar” %67; erkeklerde %59.
- 60–69 yaş aralığı, “uyutulabilir” görüşünü en yüksek oranda (%22) dile getiriyor. Genç yaş gruplarında bu oran %15'in altında kalıyor.
- Lise altı eğitim grubunda “insancıl çözüm” oranı %67. Üniversite mezunlarında %62.
- En alt gelir diliminde “uyutulabilir” diyenler %13, en üst gelir grubunda %18. Gelir arttıkça güvenlik kaygısı da artıyor; refah düzeyi yüksek gruplar soruna “kontrol” eksenli bakıyor.
- Dindarlık seviyesi arttıkça “uyutmaya karşı olan” oran yükseliyor; kendini inançsız olarak tanımlayanlarda bu oran %50, dindar olarak tanımlayanlarda %66.
- Evcil hayvanı olanlarda “uyutulabilir” diyenler %12, olmayanlarda %18. Empati düzeyi belirgin fark yaratıyor.

Bu veriler genel olarak değerlendirildiğinde, toplumun önemli bir kısmının “sert yöntemler” yerine daha makul çözümleri tercih ettiği görülmektedir. Kadınların empati temelli yaklaşımlara erkeklere kıyasla daha yatkın olduğu ortaya çıkmıştır. Yaş değişkeni ise dikkat çekici bir kırılma ortaya koymaktadır: ileri yaş gruplarında “uyutulabilir” görüşünün daha yüksek olması, bu kesimin güvenlik ve düzen kaygılarını daha fazla öncelediğine işaret edebilir. Gençlerde ise daha düşük oranlar, etik hassasiyetin ve hayvan hakları duyarlılığının daha güçlü olabileceğini düşündürmektedir. Eğitim düzeyine bakıldığında, farklılıkların sınırlı olması önemli bir bulgudur. Bu durum, konunun yalnızca bilgi düzeyiyle değil, daha çok değerler ve duygusal yaklaşımlarla şekillendiğini göstermektedir. Yani eğitim arttıkça görüşler radikal biçimde değişmemekte, genel eğilim korunmaktadır. Gelir düzeyi ile birlikte “uyutulabilir” diyenlerin artması, refah seviyesi yükseldikçe güvenlik ve kontrol odaklı bir bakışın güçlendiğine işaret etmektedir. Bu gruplar, sorunu daha çok “risk yönetimi” perspektifinden değerlendirme eğilimindedir. Dindarlık değişkeni ise güçlü bir etik çerçeveye işaret etmektedir. Dindarlık arttıkça uyutmaya karşı çıkışın yükselmesi, yaşam hakkı ve merhamet gibi değerlerin bu tutumu beslediğini düşündürmektedir. Son olarak, evcil hayvan sahipliği en belirgin fark yaratan değişkenlerden biridir. Evcil hayvanı olan bireylerde “uyutulabilir” görüşünün daha düşük olması, doğrudan deneyim ve duygusal bağın empatiyi artırdığını açıkça göstermektedir. Genel olarak bu bulgular, tutumların yalnızca rasyonel değerlendirmelerle değil; empati, değerler, deneyim ve güvenlik algısı gibi çok katmanlı faktörlerle şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Bu araştırma sonuçlarını odağa alarak aşağıdaki çıkarımları yapmak mümkündür:

- Sorun sosyolojik olarak oldukça karmaşıktır, dolayısıyla çözüm, tek bir aktörün değil, çoklu katılımcı alanların ortak çabasını gerektirir.
- Dijital alanda kutuplaşma daha derindir
- Empati ve iletişim toplumsal uzlaşının anahtarıdır, dolayısıyla etik, duygusal ve yapısal katmanların birlikte ele alınması gerekir.
- Hayvanların toplumun bir parçası olarak tanınması çözümün önemli bir gereğidir.

Bu çıkarımların “Politika Tasarımı” açısından önerileri aşağıdaki gibidir:

Birleştirici Dil: Kamu iletişimde “insancıl çözüm” ve “ortak değer” vurgusu öne çıkarılmalı.

Veriye Dayalı Planlama: Toplama ve rehabilitasyon süreçleri belediyelerin gerçek kapasite envanteriyle uyumlu hale getirilmeli.

Şeffaflık ve Denetim: Konuya dair kamu güvenini artırmak için şeffaf raporlama ve gönüllü denetimi teşvik edilmeli.

Eğitim ve İletişim: Tüm kesimlere yönelik farkındalık kampanyaları tasarlanmalı.

Sivil Katılım: Toplumun %85’inin insancıl çözümden yana olduğu verisi, STK ve yerel yönetimlerin ortak hareket zemini olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, elde edilen veriler, en uygun politika yaklaşımının vicdani ilkeleri gözetken ancak aynı zamanda güvenlik kaygılarını da ortadan kaldıran dengeli ve bütüncül bir model olması gerektiğini göstermektedir. Bu çerçevede geliştirilecek politikaların, farklı toplumsal kesimlerin beklenti ve hassasiyetlerini dikkate alan, çok boyutlu ve uygulanabilir bir yapıda olması gerekmektedir. Aynı zamanda, geliştirilecek modelin finansman açısından da sürdürülebilir yapıda olması kritik öneme sahiptir.

BÖLÜM II
ÇÖZÜM ÖNERİSİ
BİRLİK MODELİ

1. BİRLİK MODELİ HAKKINDA

1.1. Temel Yaklaşım

Çözüm olarak önerilen “Birlik Modeli”nin temel yaklaşımı, sahipsiz hayvanların toplumun bir parçası olarak kabul edilmesi, toplumun tüm kesimlerinin bu bakış açısıyla çözüm için birlikte, koordineli, planlı ve verimli çalışmasıdır; bir nevi imece çalışmasıdır.

Bu anlayış, tarihimizin, kültürümüzün ve toplumumuzun benimsediği, **bize göre ve bize özgü** anlayıştır. İnsanımızın çoğunluğunun bugün de makul ortak bir çözüm arayışında olmasının altında bu tarihsel ve kültürel birikim yatmaktadır.

Bu yaklaşım doğrultusunda, konunun değişen kent sosyolojisi ve güvenliği, ekonomik kısıtlar, hayvan refahı ve hakları, şeffaflık, izlenebilirlik, makro ekonomi, çevre politikaları, denetim, sivil toplum katılımı boyutları dikkate alınarak yürürlükteki düzenlemeler ve politikalar çerçevesinde sürdürülebilir, etkili ve verimli bir çözüm önerisi olarak “Birlik Modeli” önerilmektedir. Konuyla ilgili araştırma ve çalışmaların sonuçlarına uygun şekilde geliştirilen modelin detayları bu raporla açıklanmaktadır.

1.2. Model Geliştirme Metodolojisi

Bu çalışma; kanıta dayalı politika geliştirme ve katılımcı politika tasarımı ilkelerini esas alan, nitel ve nicel yöntemleri bir arada kullanan karma yöntemli bir araştırma tasarımıyla yürütülmüştür. “Birlik Modeli” tek bir veri kaynağına değil; farklı yöntem ve paydaş gruplarından elde edilen bulguların karşılaştırılıp birbiriyle doğrulanmasına dayanan, beş aşamalı bir süreçle geliştirilmiştir. Bu yapı, modele hem analitik sağlamlık hem de paydaş nezdinde meşruiyet kazandırmayı amaçlamaktadır.

Masa Başı Araştırma (İkincil Veri Analizi): Süreç, kapsamlı bir literatür ve mevzuat taramasıyla başlamıştır. 5199, 7332 ve 7527 sayılı kanunlar ile ilgili uygulama yönetmelikleri hukuki açıdan; kamu istatistikleri, Konda barometresi (Temmuz 2024) ve akademik çalışmalar sosyolojik açıdan; mama pazarı, bütçe ve finansman verileri ise ekonomik açıdan incelenmiştir. Bu aşamanın amacı, sorunun çok katmanlı çerçevesini oluşturmak ve test edilecek başlangıç varsayımlarını belirlemektir.

Katılımcı Çalıştay - AHDOST Çalıştay: Masa başı bulgular, konunun uzmanlarını, sivil toplum kuruluşlarını, meslek odalarını, belediyeleri ve kamu kurumlarını ortak bir akıl zemininde buluşturan çalıştay ve istişarelerle sınanmıştır. Kolaylaştırılmış oturumlar ve odak grup tartışmaları yoluyla farklı perspektifler toplanmış, çözüm bileşenleri paydaşlarla birlikte üretilmiştir. (bknz. EK AHDOST Çalıştay Raporu)

Birebir Görüşmeler (Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşmeler):

Çalıştayda öne çıkan ve hassasiyet taşıyan konular, kilit paydaşlarla (saha uygulayıcıları, idareciler, akademisyenler) yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerle ele alınmıştır. Bu yöntem, grup ortamında yeterince açılmayan konuların bireysel düzeyde netleştirilmesini ve çalıştay çıktılarının detaylandırılmasını sağlamıştır.

Analiz ve Modelleme: Nitel veriler tematik analizle, nicel veriler ise ekonomik modelleme ve senaryo analiziyle değerlendirilmiştir. Mevcut durum ile Birlik Modeli; sabit yatırım, işletme maliyeti, finansman ve çözüm süresi parametreleri üzerinden karşılaştırmalı maliyet-fayda çerçevesinde modellenmiştir. Tüm hesaplamalar, 1,5 milyonluk popülasyon varsayımı üzerinden yapılmıştır.

Doğrulama ve Geri Bildirim: Geliştirilen model ve bulgular, paydaşlara yeniden sunulularak doğrulanmıştır. Uzman değerlendirmesi, iç tutarlılık kontrolü ve temel varsayımlara ilişkin duyarlılık analizi yoluyla modelin uygulanabilirliği ve dayanıklılığı teyit edilmiş; geri bildirimler modelin geliştirilmesinde ve iyileştirilmesinde kullanılmıştır.

Kısıtlar: Çalışmanın en önemli kısıtı, sahipsiz hayvan sayısına ilişkin güvenilir ve resmî bir sayının bulunmamasıdır; yürütülen tahminlerin hangi veriye dayandırılarak yapıldığı da belirsizdir. Süreç içerisinde farklı kişi ve kurumlar tarafından 1,35 milyon ile 10 milyon arasında rakamlar telaffuz edilmiştir. Tarım ve Orman Bakanı Temmuz 2024'te bu sayının 4 milyon olduğunu açıklamıştır. Bu sayının muhtarlıklardan veya yerel yönetimlerden bilgi istenerek hesaplandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan tahminler arasında en güvenilir tahmin olarak değerlendirilebilir. Hayvanların sabit olmaması ve belediyelerin kendi aralarında yaptıkları hayvan transferleri yüksek oranda mükerrer sayıma neden olmuştur. Özellikle bugüne kadar yapılan toplama çalışmalarında yaşanan can kayıpları da göz önüne alınarak rapor tarihi itibarıyla çalışmada bu sayı 1,5 milyon olarak kabul edilmiştir. Bazı maliyet kalemleri için açık kaynaklardan alınan bilgiler kullanılmış, teklif toplama çalışması yapılmamıştır. İş bu kısıtlar, sonuçların doğru yorumlanması amacıyla raporda açıkça belirtilmiştir.

2. BİRLİK MODELİ YAPISI

2.1. Modelin Amacı

İnsancıl değerler ile güvenlik kaygılarını birlikte gözetilen dengeli ve bütüncül politika ihtiyacı doğrultusunda, sokak hayvanlarına ilişkin sorunların çözümünde **il bazında örgütlenen “Sokak Hayvanları Birliği” modelinin** uygun bir yaklaşım sunduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, her belediyenin ayrı ayrı hayvan bakımevi kurma ve işletme yükümlülüğünün hem maliyet hem de işletme kapasitesi açısından önemli zorluklar barındırdığı dikkate alındığında, yerel yönetimlerin tek tek hareket etmesi yerine il düzeyinde ortak bir yapı altında birleşmesi daha rasyonel bir çözüm olarak öne çıkmaktadır. Önerilen birlik modeli; valilik bünyesinde, aynı ildeki yerel yönetimlerin katılımıyla kurulacak ilgili kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının da dahil olduğu kurumsal merkezi bir yapı ile, şehir dışındaki uygun alanlarda konumlandırılacak büyük doğal yaşam alanları kurulmasını, yine şehir içinde mahalle/site bazlı küçük yaşam alanları oluşturulmasını, işletilmesini ve denetlenmesini öngörmektedir. Bu yönüyle model, dağınık ve parçalı uygulamaların yerine koordinasyon ve standardizasyon sağlayarak, önceki başlıklarda vurgulanan bütüncül politika ihtiyacına doğrudan karşılık vermektedir.

Aynı zamanda söz konusu model, insani ilkelerin gözetilmesi bakımından sokak hayvanlarının daha sağlıklı, güvenli ve kontrollü ortamlarda rehabilite edilmesine imkân tanırken; güvenlik açısından da kent içindeki düzensiz ve kontrolsüz hayvan popülasyonunun yönetilmesine katkı sağlayacaktır. Bu çift yönlü fayda, modelin hem toplumsal hassasiyetleri hem de kamu düzenine ilişkin kaygıları dengeleyen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

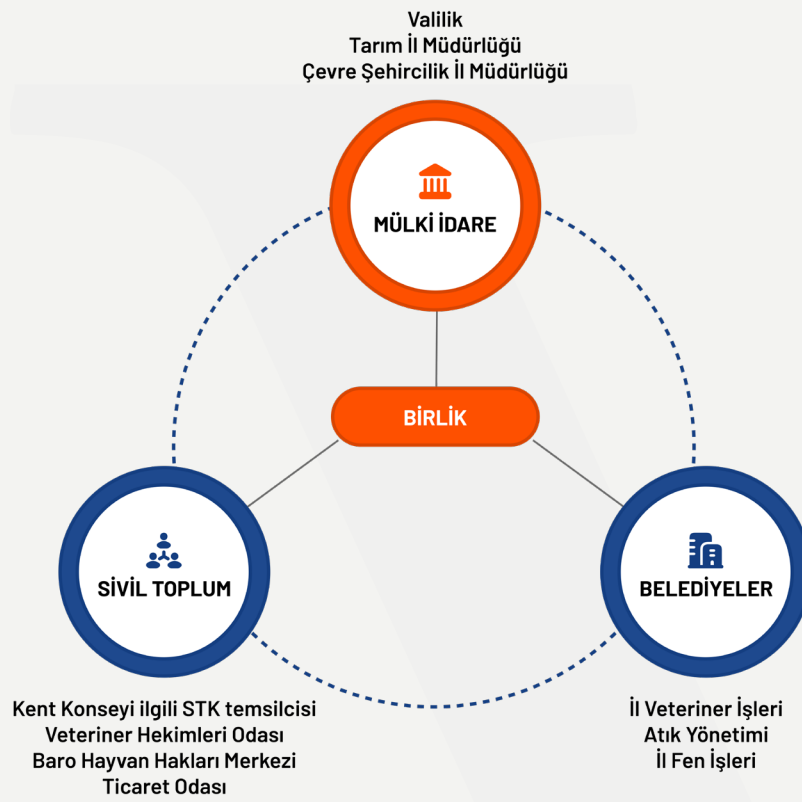
Öte yandan, birlik modeli finansal sürdürülebilirlik açısından da önemli avantajlar sunmaktadır. Kaynakların tek bir çatı altında toplanması, ölçek ekonomisi yaratılarak maliyetlerin düşürülmesine ve daha etkin bir işletme yapısının kurulmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, sonuç bölümünde vurgulanan sürdürülebilir finansman gerekliliği ile de örtüşmektedir. Ayrıca, kurumsallaşmış bir yapı sayesinde gönüllüler ile dernek ve vakıf gibi sivil toplum kuruluşlarının katkılarının daha sistematik ve profesyonel biçimde sürece dahil edilmesi mümkün hale gelmektedir.

Ayrıca model, kalkınma planları ve yıllık programlarda dile getirilen kamu politikaları ile de uyumludur. Nitekim, 12.Kalkınma Planında “Sahipsiz hayvanların şehir hayatını olumsuz etkilemeyecek şekilde yerel yönetimlerin daha etkin çalışmasını sağlayacak uygulamalar hayata geçirilecektir.” politikasının yer aldığı görülmektedir. Planda, bu politika kapsamında yerel yönetimlerin şehirlerdeki sahipsiz hayvanların

sağlık, beslenme ve barınma ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlerinde birlik modeli dâhil alternatif yöntemler geliştirilerek bu çerçevedeki projelerinin destekleneceği ifade edilmiştir. Bu nedenle, “Sokak Hayvanları Birlik” modelinin, hem çok boyutlu ve uygulanabilir bir politika çerçevesi sunması hem de insani, güvenlik ve mali sürdürülebilirlik boyutlarını birlikte ele alması nedeniyle, önerilen bütüncül yaklaşımın somut bir yansıması olarak yaygınlaştırılabileceği değerlendirilmektedir.

2.2. Modelin İşleyişi

Model, 3 ana paydaşın il bazında Valilik koordinasyonunda çalışması üzerine kurgulanmıştır. Aşağıdaki grafik ana paydaşların yanı sıra ilgili diğer paydaşları da göstermektedir.

“Sokak Hayvanları Birlik” modelinin başarısı, yalnızca kurumsal yapılanmaya değil; aynı zamanda ekonomik sürdürülebilirliği güçlendiren tamamlayıcı unsurlara da bağlıdır. Bu doğrultuda modelin etkinliğini artıran temel bileşenler aşağıda gerekçelendirilmektedir.

Öncelikle, gönüllülerin ve sivil toplum kuruluşlarının (STK’ların) birlik yapısı içerisinde aktif olarak yer alması kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu katılım hem toplumsal sahiplenmeyi artırmakta hem de hizmetlerin yalnızca kamu kaynaklarına dayanmadan daha geniş bir destek tabanı ile yürütülmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda, bu yapı sayesinde katkıların daha organize ve profesyonel bir biçimde

sürece dahil edilmesi mümkün hale gelecek, bu da modelin çok boyutlu ve kapsayıcı niteliğini güçlendirecektir.

Modeldeki hesaplamalar Türkiye'nin tamamı için yapılmış olup, hayvan popülasyonuna göre il bazında ölçeklendirilebilir.

I. ADIM: KISIRLAŞTIRMA

- Tüm hayvanlar vakit kaybetmeksizin kısırlaştırılmalı ve üreme durdurulmalıdır.
- Kısırlaştırma yapılmadan üretilcek hiçbir çözüm kalıcı olmayacaktır.

Modelin ilk adımı tüm sahipsiz hayvanların mümkün olan en kısa süre içerisinde kısırlaştırılmasıdır. Bu yapılmadan popülasyon artışının önüne geçmek mümkün olmadığı için birinci derecede öncelikli çalışma olarak hiç vakit kaybetmeden bir kısırlaştırma seferberliği yapılması elzemdir. Bu amaçla belediyelerin yeni klinik yatırımları sınırlı tutulacak, Sivil Toplum, Veteriner Hekimleri Odası ve Tarım Orman Bakanlığı ile protokol yapılarak bakanlıkça verilen klinik ekipman desteği kısırlaştırma desteğine dönüştürülecek, mevcut özel veteriner kliniklerinden ücreti mukabili kısırlaştırma hizmeti alınacaktır.

		BİRLİK MODELİ				MEVCUT UYGULAMA	
YIL	Hayvan Popülasyonu	Kısırlaştırma Hizmet Alımı	Klinik Alan Yatırımı	Toplam USD	Kısırlaştırma	Klinik Alan Yatırımı	Toplam USD
1	1.500.000	40.000.000	20.000.000	60.000.000	25.000.000	63.000.000	88.000.000
2	1.350.000			-			-
3	1.200.000			-			-

II. ADIM: MAMA REFORMU

- Gıda atıklarından mama üretilerek maliyet düşürülmelidir.
- Sahipsiz hayvanlar için ücretsiz veya düşük fiyatlı mama dağıtımı yapılmalıdır.

Mama maliyetlerinin düşürülmesi de modelin ekonomik sürdürülebilirliği açısından belirleyici bir faktördür. Birlik modeli sayesinde atıklardan mama üretimi gerçekleştirilmesinin yanı sıra merkezi satın alma, toplu tedarik ve uzun vadeli anlaşmalar yoluyla ölçek ekonomisi yaratılabilecek; bu durum mevcut dağınık yapıya kıyasla maliyetlerin önemli ölçüde azaltılmasına imkân tanıyacaktır. Bu amaçla Çevre Şehircilik Bakanlığı “Sıfır Atık” Dairesi ve Ticaret Odası ile protokol yapılarak, girişimcilerin atıklardan alım garantili mama üretimi için yatırım yapması sağlanacaktır.

		BİRLİK MODELİ			MEVCUT UYGULAMA	
YIL	Hayvan Popülasyonu	Mama Tesisi Yatırımı	Mama Maliyeti	Toplam USD	Mama Maliyeti	Toplam USD
1	1.500.000	70.000.000	108.000.000	178.000.000	213.000.000	213.000.000
2	1.350.000	25.000.000	97.000.000	122.000.000	191.000.000	191.000.000
3	1.200.000		86.000.000	86.000.000	172.000.000	172.000.000
			Toplam	386.000.000		576.000.000

Model, sivil toplum tarafından toplanan hayvanların kalıcı barınaklara kapatılması zorunluluğu bulunmamasını avantaja çevirerek sorunun aşamalı olarak çözülebilmesine imkân tanımaktadır. Bu sayede barınak kapasitesi yeterli olmasa bile hayvanlar toplanarak kısırlaştırılabilecektir. Yetersiz barınak kapasitesinden kaynaklı olarak kısırlaştırma işlemi durdurulmayacaktır. Belediyeler bu toplama faaliyetlerine Sivil Toplum üzerinden destek verecektir. Bu amaçla mevcut araçlara 18 milyon USD lik bir iyileştirme yatırımı yapılacaktır. Bu uygulama barınak kapasitesi arttığında toplama ve taşıma işleminin tekrarlanmasını gerektirmektedir.

III. ADIM: TOPLAMA - TAŞIMA - BARINMA

- Toplama faaliyetleri barınma kapasitesi ile orantılı yapılmalıdır.
- Sivil Toplum katılımı olmazsa olmazdır.
- Taşıma araç standartları yükseltilmelidir.

BİRLİK MODELİ

YIL	Hayvan Popülasyonu	Toplama ve Taşıma	Barınma Tesisi Yatırımı	İşletme Maliyeti	Yıllık Toplam USD
1	1.500.000	50.000.000	52.000.000	56.000.000	158.000.000
2	1.350.000	17.000.000	52.000.000	112.000.000	181.000.000
3	1.200.000	15.000.000	46.000.000	168.000.000	229.000.000
				Toplam	568.000.000

MEVCUT UYGULAMA

YIL	Hayvan Popülasyonu	Toplama ve Taşıma	Barınma Tesisi Yatırımı	İşletme Maliyeti	Yıllık Toplam USD
1	1.500.000	68.000.000	250.000.000	200.000.000	518.000.000
2	1.350.000	-		180.000.000	180.000.000
3	1.200.000	-		160.000.000	160.000.000
				Toplam	808.000.000

FİNANS

- Finans kaynakları artırılmalı ve çeşitlendirilmelidir.
- Finansman kaynakları tek bir merkezden planlanmalı ve yönetilmelidir.
- Sivil toplumun finansal katkısı kritik öneme sahiptir.

Finansman kaynaklarının çeşitlendirilerek artırılması da modelin uzun vadeli başarısı açısından kritik öneme sahiptir. Sadece dağınık belediye bütçelerine dayalı bir yapı yerine; merkezi idare destekleri, bağış mekanizmaları, özel sektör katkıları ve uluslararası fonlar gibi farklı finansman kanallarının konsolide edilerek devreye alınması, modelin ekonomik dayanıklılığını artıracaktır. Bu yaklaşım, finansal sürdürülebilirlik gerekliliği ile doğrudan örtüşmektedir.

Ekonomik olarak sürdürülebilir olmayan bir yapının, insani ve güvenlik boyutlarını dengeleyen bütüncül bir politika üretmesi mümkün değildir. Dolayısıyla birlik modelinin başarısı, yalnızca organizasyonel bütünlükle değil, aynı zamanda maliyet-etkinlik ve kaynak çeşitliliği ile de doğrudan ilişkilidir.

	BİRLİK MODELİ			MEVCUT UYGULAMA		
YIL	Yıllık Finansman	Ek Finansman	Toplam USD	Yıllık Finansman	Ek Finansman	Toplam USD
1	316.000.000	100.000.000	416.000.000	248.000.000	30.000.000	278.000.000
2	316.000.000	25.000.000	341.000.000	248.000.000		248.000.000
3	316.000.000		316.000.000	248.000.000		248.000.000

2.3. Ekonomik Fizibilite

Farkın daha net anlaşılması için, sahipsiz hayvanların finansmanına ilişkin mevcut uygulama ile birlik modelinin temel ekonomik parametreler açısından karşılaştırılmalı fizibilitesi ve birlik modelinin bu alanlarda sağladığı yapısal avantajlar aşağıda ortaya konmuştur.

BİRLİK MODELİ						
YIL	Kısırlaştırma	Mama	Toplama Barınma	Araç İyileştirmeleri	Finans Kaynağı	Nakit Akışı
1	60.000.000	178.000.000	158.000.000	18.000.000	416.000.000	2.000.000
2	-	122.000.000	181.000.000	-	341.000.000	40.000.000
3	-	86.000.000	229.000.000	-	316.000.000	41.000.000

MEVCUT UYGULAMA					
YIL	Kısırlaştırma	Mama	Toplama Barınma	Finans Kaynağı	Nakit Akışı
1	88.000.000	213.000.000	518.000.000	278.000.000	- 541.000.000
2	-	191.000.000	180.000.000	248.000.000	- 664.000.000
3	-	172.000.000	160.000.000	248.000.000	- 748.000.000

Bu veriler ışığında hali hazırda mevcut yıllık maliyetler yıllık finansmandan büyük olduğu için mevcut düzenleme, yöntem, metot ve uygulamalarla sorunun hayvan hakları ve yaşam standartlarını da koruyarak çözülmesi ekonomik olarak mümkün görünmemektedir. Hayvan hakları ve yaşam standartları korunarak çözüm sağlanabilmesi için yıllık maliyetlerin düşürülmesi ve yıllık finansmanın artırılması gerekmektedir ki Birlik Modeli ile bu sağlanarak 3 yıl içerisinde sorun bir daha tekrarlanmayacak şekilde çözüme kavuşturulmaktadır. Bunun alternatifi ise hayvan sayısının hızla azaltılması ve 500.000 seviyelerine düşürülmesidir ki bu yeni itlaf politikalarının devreye alınması anlamına gelmektedir. Buna ise ne toplumumuz razı gelmekte ne de kanun ve düzenlemelerimiz izin vermektedir.

Birlik Modeli nin uygulanmadığı durumda finansal ve yönetsel olarak sorun çözümsüz kaldığından; hayvan hakları temelli kanuni yaptırımlardan uzak kalarak hayvan sayısının azaltılabilmesi için denetimsiz alanlar oluşturulmakta, büyük ölçüde hastalık, bakımsızlık, post operatif alan yetersizlikleri ve toplama sırasında anestezi altında kötü taşıma koşullarından kaynaklı can kayıpları yaşanmaktadır. Bu can kayıpları ise doğal sebeplerle ölüm olarak değerlendirilmekte ve yeterince denetlenmediği için yaptırım uygulanmamaktadır. Sivil denetleme yapmak isteyen hayvan hakları savunucusu STK lar ise bu alanlardan uzak tutulmakta bu durum da sivil toplum ile kamu kurumları arasındaki çatışmayı körüklemektedir.

Yukarıda sunulan karşılaştırmalı veriler, Birlik modelinin yalnızca organizasyonel değil, aynı zamanda mali açıdan da daha dengeli, uygulanabilir ve sürdürülebilir bir yapı sunduğunu ortaya koymaktadır. Maliyetler düşürülürken model, uzun vadeli yapısal avantajlar sağlayacak yatırımları önelemektedir. Nitekim birlik modelinde kısırlaştırma hizmetlerinin daha organize biçimde temin edilmesi, araç yatırımlarının merkezi planlanması ve mama üretimi için tesis kurulması gibi unsurlar, sistemin daha planlı ve profesyonel işlemesine imkân sağlamaktadır.

Yıllık mama maliyetinin 213 milyon \$'den 108 milyon \$'ye düşmesi, merkezi üretim ve toplu tedarik yoluyla elde edilen ölçek ekonomisinin somut bir göstergesidir. Bu durum, daha önce vurgulanan mama maliyetlerinin düşürülmesi gerekliliğinin birlik modeli ile doğrudan karşılanabildiğini ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede 5 yıllık projeksiyonda 1 milyar dolarlık cari açık kapatılmakta, atıklar ekonomik değere dönüşmekte, istihdam olanakları artırılmakta, veteriner kliniklerine ve STK lara ek gelir kaynağı yaratılmakta ve girişimcilere karlı, yeni bir yatırım alanı açılmaktadır.

Finansman yapısı incelendiğinde ise birlik modelinde gönüllü ve STK katkılarının 174 milyon \$ a ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu artış, gönüllülerin ve sivil toplumun sistem içerisine daha kurumsal ve etkin biçimde entegre edilmesinin bir sonucu olup, modelin toplumsal katılım boyutunu güçlendirmektedir.

Mevcut uygulamada 30 milyon \$ ile sınırlı olan ek kaynaklar, birlik modelinde 100 + 25 milyon \$'ye ulaşabilmektedir. Bu artış; çevre politikaları kapsamında sağlanan destekler, özel sektör yatırımları ve toplumsal katkı mekanizmalarının devreye alınmasıyla mümkün olmaktadır. Bu durum, finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi gerekliliğinin birlik modeli ile büyük ölçüde karşılandığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, dolandırıcılık faaliyetleri ile mücadele, kurumsallaşmanın ve merkezi denetimin sağladığı başka bir faydadır.

Bu proje kapsamında önerilen birlik modelinin temel bileşenleri aşağıdaki bölümlerde detaylarıyla aktarılmış ve bileşenler düzeyinde finansman ortaya konulmuştur. Modelin ekonomik değerlendirmesi yapılırken ilk yatırım maliyetlerinin yanı sıra işletme maliyetleri tahmini de yapılmıştır.

Sonuç olarak, birlik modeli; maliyetleri düşüren, finansman kaynaklarını çeşitlendiren, hayvan refahını yükselten, gönüllü ve STK katılımını artıran ve ekonomik açıkları ortadan kaldıran bir yapı sunmaktadır. Bu yönüyle model, sonuç bölümünde ifade edilen insani, güvenlik ve sürdürülebilirlik ilkelerini destekleyen ekonomik olarak gerçekçi ve uygulanabilir bir çözüm olarak öne çıkmaktadır.

3. MODEL BİLEŞENLERİ VE UYGULAMA ÇÖZÜMLERİ

3.1. Mama

3.1.1. Çözüm Önerisi

Birlik modeli kapsamında atıklardan mama üretimi için tesisler kurulması önerilmektedir. Buna göre, Birlik koordinasyonunda, Ticaret Odası (Özel Sektör) ve Belediye, alım garantili, atıklardan mama üreten geri dönüşüm tesisleri kuracaktır. Bu amaçla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın "Sıfır Atık" desteklerinden faydalanılabileceği düşünülmektedir. Sivil toplum kuruluşları da mama karşılığı atık temini için gönüllü çalışmalar yürütebilecektir.

Bu sayede:

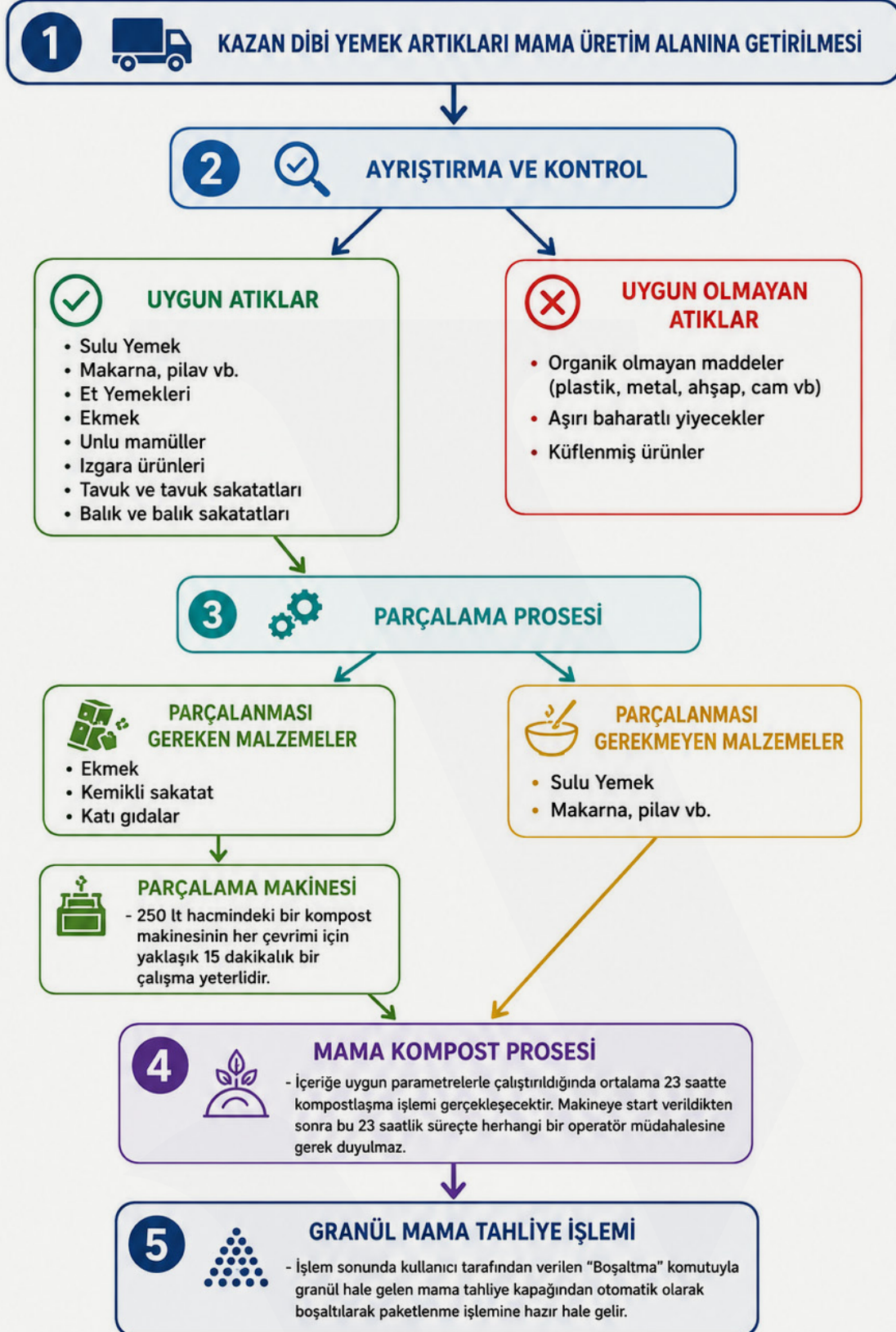
- Yıllık mama maliyetinin 213 milyon \$'den 108 milyon \$'ye düşürülebileceği tahmin edilmektedir.
- Doğal Yaşam Alanlarına ve Özel Hayvan Yaşam Evlerine ucuz veya ücretsiz mama temin edilecektir.
- Yaklaşık 2.500 kişiye istihdam sağlanacaktır.
- Yatırımcı işletmeler yıllık yaklaşık 30 milyon \$ kar elde edecektir.
- Bu gelirlerden yaklaşık 10 milyon \$'lık vergi geliri elde edilecektir.
- Mama ticaretinden kaynaklı cari açık azaltılacaktır.

3.1.2. Mama Üretim Tesis Fizibilitesi

Besleyeceği köpek sayısı:	10.000	Tesis Yatırım Maliyeti:	700.000 USD
Üretim Kapasitesi	1.440 ton / yıl		
Üretim Değeri	1.080.000 USD / yıl (0,75 USD/ kg)		
Atık İhtiyacı	360 ton / ay		
Hammadde Maliyeti	50.000 USD / ay		
Personel (16)	38.000 USD / ay		
Diğer	12.000 USD / ay		
İşletme Maliyeti	15.000 USD / ay		
Elektrik	2.000 USD / ay		
Personel (4)	10.000 USD / ay		
Diğer	3.000 USD / ay		
Toplam Üretim Maliyeti	780.000 USD / yıl		
Kg mama maliyeti	0,54 USD		
Kg mama satış fiyatı	: 0,75 USD		
Yıllık Net Kar	: 300.000 USD	Yatırım Geri Dönüşü	: 28 ay

3.1.3. Önerilen Üretim Tesisi İşleyişi

Atık gıdalardan granül mama üretimi her 24 saatte bir çevrim olarak planlanmıştır. Atık ayrıştırma, parçalama, dolum ve boşaltım işlemleri için her çevrimde yaklaşık 30 dakikalık bir operasyon süresi yeterlidir.

3.1.4. Ekonomik Analizi

MAMA SEKTÖRÜ — 10 YILLIK (KEDI + KÖPEK)

Mama sektöründe 10 yılda ihracat yaklaşık 30 katına, ithalat 7 katına, üretim 280 katına, tüketim 8 katına çıkmıştır. Sektör hızla büyümekte ve büyümeye devam edeceği görülmektedir.

Yıl	İhracat	İthalat	Üretim	Tüketim	Ham. İth.	Ham. İhr.
2014	4,5	35	0,5	31	0	0
2023	128	225	140	237	21	0

TÜİK Mama Verileri — Milyon \$. İlk dört sütun mama; son iki sütun hammaddedir.

CARİ AÇIK

Evcil hayvan mamalarında yıllık 118 milyon \$'lık cari açık verilmektedir.

2023 Sonu (Kedi + Köpek)	Milyon \$
Toplam İthalat	246
Toplam İhracat	128
Cari Açık	118
Toplam Üretim	140
İç Tüketim	258

TÜİK İstatistikleri. Evcil hayvan mamalarında yıllık 118 milyon \$ cari açık verilmektedir.

MAMA MALİYETLERİ

Büyük miktarlı alımlarda ihale birim fiyatı 1,10 \$'ye kadar düşerken, küçük alımlarda 1,60 \$'ye kadar çıkmaktadır; ortalama birim maliyet 1,30 \$/kg alınmıştır. 2025 itibarıyla 1,5 milyon sahipsiz köpek için günlük mama ihtiyacı yaklaşık 450 ton, günlük maliyet 585.000 \$'dir. Buna göre toplam yıllık mama maliyeti yaklaşık 213 milyon \$'dir (ortalama günlük ihtiyaç 300 gr alınmıştır).

Türkiye'nin, sahipsiz köpeklerin barınaklardaki beslenme ihtiyacını karşılamak ve cari açığı kapatmak için yıllık yaklaşık 300 milyon \$ değerinde 300.000 ton ek üretim yapması gerekmektedir. Bu üretim için kurulacak mama tesislerinin örnek ekonomisi şöyledir: 10.000 köpek besleyecek bir tesis yılda 1.440 ton üretir; üretim değeri 1.080.000 \$/yıl (0,75 \$/kg), toplam üretim maliyeti 780.000 \$/yıl, kg maliyeti 0,54 \$, satış fiyatı 0,75 \$, yıllık net kâr 300.000 \$, tesis yatırımı 700.000 \$ ve geri dönüş süresi 28 aydır. Toplam mama üretim tesisi yatırım ihtiyacı yaklaşık 70 milyon \$'dır.

MAMA HAMMADESİ

Türkiye'de yıllık 7,7 milyon ton gıda atığı oluşmakta; bunun bir kısmı kedi/köpek maması üretimine uygundur. Mama üretimi için şu kaynaklardan atık toplanması öngörülmektedir: restoran ve yemekhane atıkları (tercihen benmari ve kazandibi); marketlerde son kullanım tarihi yaklaşan ürünler (et, tavuk, salam, sosis, ekmek, bakliyat, pirinç, makarna, bulgur vb.); mezbahalarda ekonomik değeri olmayan hayvansal ürünler, fırın ve restoran ekmek atıkları, balık hâli atıkları; ruhsatsız üretilmiş gıdalar; kaçak kesim veya avcılık nedeniyle el konulan ürünler. Bir toplama aracı ve 2 kişinin günde 3 ton atık toplaması beklenmektedir.

3.2. Toplama-Kısırlaştırma-Rehabilitasyon

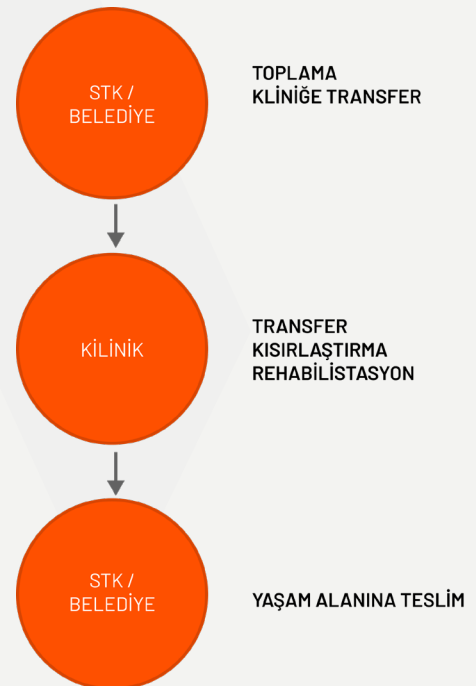
3.2.1. Çözüm Önerisi

Birlik modelinde Toplama, Kısırlaştırma ve Rehabilitasyon aşamalarının tek ana süreç altında yönetilmesi önerilmektedir. Bu faaliyetlerle ilgili maliyetler yüksek oranda tek seferlik maliyet olduğu için yapılacak yatırımların bir süre sonra âtıl kalacağı öngörülmektedir. Bu sebeple, mevcut kurulu kapasitenin daha etkin ve verimli kullanılması için Veteriner Hekimleri Odasına bağlı kliniklerde ücreti mukabili kısırlaştırma, çipleme, kayıt altına alma işlerinin yürütülmesi çözüm olarak önerilmektedir. Bu süreçte Sivil Toplum Kuruluşlarının görev almasına imkân tanınması ve bunun teşvik edilmesi önerilmektedir.

Belediyelerce uyutarak yapılan toplama faaliyetlerinde veteriner hekim refakatinin zorunlu olması, toplama ve taşıma sırasında hayvan kayıplarının azaltılması için önemli görülmektedir.

Bu çerçevede, Birlik modelinde, toplama ve yaşam alanına teslim hizmetleri için il genelinde hangi sivil toplum kuruluşlarının yetkilendirileceği Birlik tarafından belirlenecektir. Bu STK'lar, Yetkili Sivil Toplum Kuruluşu olarak görev yapacaktır.

Birlik koordinasyonunda; Belediye, Sivil Toplum Kuruluşları ve Veteriner Hekimler Odası arasında toplamayla başlayan ve yaşam alanına teslimatla biten bir hizmet için işleyiş ve süreç tasarlanarak, sürecin her aşaması için hayvan başına sabit bir ücret belirlenir. İşleyişte görev alan STK ve Kliniklere ilgili hizmet karşılığı ödeme yapılır. Önerilen işleyiş modeli, aşağıdaki grafikte görülmektedir.

Bu işleyişte; yetkili sivil toplum kuruluşları, topladıkları hayvanları kendi seçtikleri kliniklere; veteriner hekimi eşliğinde toplama işlemi yapan belediye ekipleri ise veteriner hekimlerinin yönlendireceği kliniklere teslim eder. Klinik, kayıt, kontrol, operasyon, işaretleme ve rehabilitasyon işlemleri sonrası sahipsiz hayvanı getiren sivil toplum kuruluşunu veya belediye ekiplerini yaşam alanına teslimat için çağırır. Sahipsiz hayvan, Doğal Yaşam Alanına veya Özel Yaşam Evine buralarda yer yoksa geçici yerleşkelere götürülür ve teslim edilir. Toplanan hayvanların sahipli çıkması durumunda hayvan sahibine teslim edilir ve masraflar cezasıyla beraber hayvan sahibine rücu ettirilir.

Bu işleyişin yapılabilirliğini destekleyen veriler aşağıda paylaşılmaktadır:

- Türkiye’de sahipsiz hayvanlar üzerine çalışma yürüten irili ufaklı yaklaşık 500 sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Sivil toplumun 6 aylık sürede yaklaşık 100.000 köpek toplaması beklenmektedir.
- Veteriner Hekimleri Odalarına bağlı 6.000 Özel klinik bulunmaktadır. Her klinikte günde ortalama 1 kısırlaştırma gerçekleştirildiği varsayımı ile hareket edildiğinde tüm hayvanların kısırlaştırma çalışmaları 7 ay içerisinde tamamlanabilecektir.
- Belediyelerde toplam 1.200 toplama aracı bulunmaktadır. Bir aracın günde 6 köpek toplaması durumunda, yakalama ve toplama çalışmaları 7 ay içerisinde tamamlanabilecektir.

Bu işleyiş yapısının sunacağı avantajlar şunlardır;

- Doğal yaşam alanları için yapılacak klinik ve post operatif alan yatırımları tedavi ve hasta bakım ağırlıklı yapılarak atıl kalacak sabit yatırım miktarı azaltılacaktır.
- Barınma kapasitesinden bağımsız olarak kısırlaştırma işlemleri devam ettirilecektir.
- Mevcut araçların standartları yükseltilecek; araçların hayvanların refah içerisinde taşınmasına uygun olarak tasarlanması sağlanacaktır.
- Veteriner hekimler kontrolünde, toplama ve taşıma sırasında yaşanan can kayıpları azalacaktır.
- Mevcut kliniklere iş ve gelir imkânı sağlanacaktır.
- Sivil Toplum Kuruluşlarına gelir imkânı sağlanacaktır.

3.2.2. Ekonomik Analizi

TOPLAMA

Türkiye genelinde tüm belediyelerde hayvan toplama amaçlı 1.200 araç olduğu tahmin edilmektedir. Bu araçların büyük kısmı tek seferde daha çok hayvan taşıyacak şekilde tasarlanmış, hayvan refahını önceleyecek şekilde tasarlanmamıştır. Bu sebeple toplama sırasında Yüzde 30 ila 40 oranında can kaybı yaşandığı sahada yapılan gözlemlerden aktarılmaktadır Toplamada kullanılan araçların hayvan refahını sağlayacak standartlara kavuşturulabilmesi için gereken tahmini maliyet aşağıdaki tabloda hesaplanmıştır.

Birlik Modeli — Toplama	Birim Maliyet	Adet/Sayı	Toplam Maliyet
Araç Güncellemeleri	15.000 \$	1.200	18 mn \$
Yakalama / Toplama	50 \$	1.000.000	50 mn \$

KISIRLARŞTIRMA

Türkiye’de sahipsiz köpeklerin 1 milyonunun kısır olmadığı varsayılmıştır. Yeni düzenlemeler çerçevesinde bu hayvanların toplanarak kısırlaştırılması gerekmektedir. Köpeklerin 6 ay içerisinde bir kısırlaştırma seferberliği şeklinde belediyelerce toplanarak kısırlaştırılması için toplam 88 m\$ maliyetle günde 80 köpeğin kısırlaştırılabildiği 12 masalı 105 adet klinik ve 560 köpek kapasiteli post-operatif alan gerekmektedir. Bu işlemin tahmini maliyeti aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

	Maliyet	Sayı	Toplam
ERKEK	20 \$	500.000	10 milyon \$
Dişi	30 \$	500.000	15 milyon \$
Toplam Kısırlaştırma Maliyeti			25 milyon \$

Maliyetler ortalama alınmıştır. Köpek büyüklüğüne göre farklılık arz edebilir. İşçilik maliyetlere dahil edilmemiştir, sadece malzeme ve ilaç maliyetlerini içermektedir.

Klinik ve Operatif Alan Yatırım Maliyeti;

Adet	Birim Maliyet	Toplam Maliyet
105	600.000 \$	63 milyon \$

Birlik modelinde ise bu yatırım gereksinimi, kısırlaştırmalar 40 m\$ maliyetle özel kliniklerde yapılacağı için klinik alan yatırımı 20 m\$ a toplam maliyet de 60 m\$ a düşmektedir.

3.3. Barınma ve Sahiplendirme

3.3.1. Çözüm Önerisi

“Barınma” ve “Sahiplendirme”, sivil toplumun insan gücü ve finans katkısının Birliğe dahil edilmesi potansiyelinin en yüksek olduğu alanlardır. Aynı zamanda sahipsiz hayvanlar kullanılarak yürütülen dolandırıcılık faaliyetleri için elverişli ortamlar olması sebebiyle dikkatle üzerinde durulması gereken konulardır. Bu bilgiler ışığında bu iki sürecin tek bir süreç olarak ele alınması, sürecin en verimli şekilde tasarlanmasını ve kontrol altında işleyişini kolaylaştıracaktır.

Tahmin edileceği üzere, özel yaşam evleri ve doğal yaşam alanlarının kurulabilmesi için en temel unsur uygun arazi tahsisidir. Bu nedenle, arazi tahsislerinin il genelinde önceden planlanması gerekmektedir. Arazi tahsisi ile ilgili il sınırları içinde çözüm önerileri aşağıda özetlenmektedir:

Yetkili sivil toplum kuruluşları ve Belediyeler dışında sahipsiz hayvanlar için bağış toplanması yasaklanır. (Doğal ve vahşi hayatı ilgilendiren alanlar, bu kapsamın dışında tutulur)

- Doğal yaşam alanı tahsisi için uygun olan 100.000 metrekarelik alanlar tespit edilerek Büyükşehir Belediyesine planlama yapmak üzere bildirilir.
- Mücavir alan sınırları içerisinde, özel yaşam evi tahsisi için uygun olan; en az 3.000 en çok 5.000 metrekarelik alanlar belirlenir ve Yetkili Sivil Toplum Kuruluşlarına bu alanların en fazla 10 yıl süreyle ücretsiz tahsis edileceği bildirilir.
- Site yönetimlerinin, organize sanayi bölge yönetimlerinin ve muhtarlıkların kendi yetki alanları içerisinde etrafı çevrili olması ve bir yetkili sivil toplum kuruluşunun kayıt, kontrol, koordinasyon ve onayı kaydıyla en az 50 metrekarelik 5 hayvan kapasiteli özel yaşam alanları kurulabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılır. Bu alanlar için standartlar ve tasarım Birlik tarafından belirlenir. Bu yaşam alanlarının tüm masrafları Yetkili STK’lar tarafından karşılanır. Yetkili STK, bu masrafların karşılanabilmesi için, birliğin yetkilendirmesiyle ilgili idareyle iş birliği içerisinde site, mahalle veya OSB’de bağış toplama faaliyetleri yürütebilir.
- Doğal yaşam alanı veya özel yaşam evi kapasitesinin yeterli olmadığı durumlarda kliniklerde işlemi tamamlanan hayvanlar, Valilik koordinasyonunda geçici olarak uygun olan askeri birlikler, muhtarlıklar, karakollar gibi kamu yerleşkelerine; STK katkılarıyla fabrikalar, site/apartman yönetimleri, gönüllü bahçeli ev sahipleri gibi sivil yerleşkelere, gerekirse ekonomik avantajlar (vergi ve harç istisnaları vb) sağlanıp teşvik edilerek geçici olarak zimmetlenir.

- Özel yaşam evlerindeki veya geçici zimmetlenen hayvanlar için Yetkili Sivil Toplum Kuruluşları tarafından sosyalleştirme ve sahiplendirme faaliyetleri yürütülür.
- Bu yaşam alanlarındaki hayvan-insan ilişkileri birliğin belirlediği ilkeler çerçevesinde Yetkili STK'lar tarafından düzenlenir.
- Barınma yatırım maliyetlerinin düşürülmesi için Birlik, İçişleri Bakanlığı / AFAD ile koordinasyon sağlayarak deprem bölgesinden çıkan konteynerleri talep eder, yine ildeki uygun diğer atıklardan kapalı alan üretilebilmesi için koordinasyonu sağlar.
- Bu geçici yerleştirmelerin kalıcı sahiplenmeye dönüştürülmesi için kampanyalar düzenlenir, teşvik ve olası destekler planlanır.

Bu işleyişin yapılabilirliğini destekleyen veriler aşağıda paylaşılmaktadır:

- Türkiye'de yaklaşık 50.000 muhtarlık, 90.000 site yönetimi ve 300 organize sanayi bölgesinde yaklaşık 70.000 şirket bulunmaktadır.
- Yetkili Sivil Toplum Kuruluşları ve Ticaret Odası koordinasyonunda gönüllü katılımları ile 500.000 hayvanın barınma sorununun yerel, küçük yaşam alanlarında sivil toplum tarafından çözülebileceği öngörülmektedir.
- Bu işleyiş yapısının sunacağı avantajlar aşağıda paylaşılmaktadır:
- Doğal yaşam alanı yatırım maliyetleri 150 milyon \$'ye düşürülecektir.
- Yürütülecek çalışmalarda mevcuda ek 60 milyon \$'lık toplum desteği sağlanacaktır.
- Sahipsiz hayvanlar toplumun bir parçası olarak varlıklarını sürdürecektir.
- Süreç denetlenerek gönüllülerin hayvan sevgisi istismarı ve dolandırıcılıklar önlenecektir.
- Hayvan insan ilişkisindeki karşılıklı tehdit durumu yerini karşılıklı sosyalleşmeye ve faydaya bırakacaktır.
- Sahiplenme oranları artacaktır.

3.3.2. Ekonomik Analizi

3000 hayvan için önerdiğimiz doğal yaşam alanı kriterleri şunlardır:

- Korunaklı alan: 4 m²/hayvan (toplam 12.000 m²);
- Yarı açık alan: 10 m²/hayvan (toplam 30.000 m²).
- Padok: 10 hayvanlık birleşik alan (140 m²). Toplam 300 padok.
- Her 5 köpeğe bir padok içi mama ve su noktası. Toplam 600 padok içi mama ve su noktası.
- 80×80 göz açıklığında, 3 mm kalınlığında, 2 m yüksekliğinde galvanizli tel çit. (Sökülüp takılabilen, ölçeklendirilebilen, düşük maliyetli, çevre dostu alternatif tasarım çalışmaları yapılabilir)
- Grup: 10 birleşik padok (1400 m²). Toplam 30 grup, her grup için 1 bakıcı.
- Açık gezme alanı: Her 5 grup için 10.000 m² lik açık alan (toplam 60.000 m²)
- Elektrik, su ve yol yatırımlarının yapılmış olması.

3.000 köpek için Barınak ve Doğal Yaşam Alanı yatırım maliyetleri karşılaştırılmıştır.

3.000 köpek için	Alan	Yatırım Maliyeti
Barınak	120 Dönüm	2 mn \$
Doğal Yaşam Alanı	102 Dönüm	500 bin \$

Toplam Barınak Maliyeti	1 milyar \$
Toplam Doğal Yaşam Alanı Maliyeti	250 mn \$

*Maliyetler piyasa araştırması yoluyla hesaplanmıştır. İhale edilmesi durumunda daha da düşeceği tahmin edilmektedir.

*İşletme Maliyetleri ile Elektrik, Su ve Yol yatırım maliyetleri hesaplara dahil edilmemiştir.

3.4. Denetleme

Birlik içerisinde yürütülecek denetimlerin öncelikli amacı, iyileştirme ve Düzenleyici-Önleyici faaliyetler geliştirmektir. Bu yapıda Birlik, yürütülen her türlü faaliyet için standartları ve denetleme başlıklarını belirler. Bu standartlar ve başlıklar çerçevesinde; Tarım İl Müdürlüğü, Belediye Veteriner İşleri, Veteriner Hekimleri Odası ve Baro Hayvan Hakları Merkezinin birlikte koordine ettikleri denetleme faaliyetleri yürütülür. Denetleme grubu, tespit edilen uygunsuzlukları ve iyileştirme önerilerini, düzenleyici önleyici faaliyet geliştirmek üzere raporlar. Raporun bir örneği, denetlemesi yapılan tesisin yönetimine veya yetkili sivil toplum kuruluşuna verilir. İlk 6 ay için ayda en az 1 denetleme yapılması önerilmektedir.

Bu işleyiş yapısının sunacağı avantajlar aşağıda paylaşılmaktadır:

- Şeffaflık ve izlenebilirlik artacaktır.
- Toplum ve kurumlar arasındaki kamu güveni yeniden tesis edilecektir.
- Denetleme geri bildirimleri sayesinde hayvan refahı sürekli artarken; hayvan hakları ihlalleri azalacaktır.

3.5. Modelin Finansmanı

Bu kısımda yapılacak çalışmalar için ayrılan finans kaynakları değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, Belediye bütçeleri, Sivil Toplum harcamaları ve Bakanlık Destekleri ana finans kaynakları olarak görülmektedir.

YAKLAŞIK BELEDİYE BÜTÇELERİ

	Toplam Gelir Bütçesi	Zorunlu Pay Oranı	Ayrılan Pay
Büyükşehir Belediyeleri	14 milyar \$	% 0,3	42 mn \$
İl Belediyeleri	2 milyar \$	% 0,5	10 mn \$
İlçe Belediyeleri	18 milyar \$	% 0,5	90 mn \$
Belediyelerin ayırmak zorunda olduğu toplam yıllık bütçe			142 mn \$

Veriler, Hazine ve Maliye Bakanlığı Mahalli İdareler 2025 yılı bütçe istatistikleri dosyasından alınmıştır.

BAKANLIK DESTEKLERİ

Mevcut

Tarım ve Orman Bakanlığı	Tahmini Toplam Destek
Klinik Ekipman Desteği	24 mn \$
Malzeme Desteği (ilaç, aşı, mikroçip)	6 mn \$
Toplam	30 mn \$

Birlik Ek

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Tahmini Toplam Destek
Sıfır Atık Desteği	10 mn \$
Toplam	40 mn \$

GÖNÜLLÜ HARCAMALARI

Mevcut

Tahmini Gönüllü Sayısı	Gönüllü Başına Ortalama Yıllık Harcama	Toplam Yıllık Gönüllü Harcamaları
400.000	285 \$	114 mn \$

Birlik

Tahmini Gönüllü Sayısı	Gönüllü Başına Ortalama Yıllık Harcama	Toplam Yıllık Gönüllü Harcamaları
600.000	290 \$	174 mn \$

ÖZEL SEKTÖR YATIRIMLARI

Birlik Ek

Mama Tesisi Yatırımı	Yaklaşık Tesis Sayısı	Toplam Tesis Yatırımı
700.000 \$	100 + 36	70 mn \$ + 25 mn \$

Düşük faizli yatırım kredileri kullanılabilir.

3.6. Dolandırıcılık Faaliyetleri Sebepi Ekonomik Kayıpların Engellenmesi

Sahipsiz hayvanlara yönelik toplumsal duyarlılık, kötü niyetli kişi ve gruplarca da istismar edilmektedir. Ağırlıklı olarak mama, ameliyat ve barınma ihtiyaçları gerekçe gösterilerek, sahte sivil toplum kuruluşu isimleri kullanılarak ve büyük ölçüde sosyal medya üzerinden yürütülen bağış dolandırıcılığının yıllık toplam büyüklüğünün yaklaşık **7,7 milyon \$**'ye ulaştığı tahmin edilmektedir. Bu tutarın yaklaşık **4,5 milyon \$**'si sahte bağış kampanyalarından, **1,7 milyon \$**'si sahte STK yapılanmalarından, **1,5 milyon \$**'si ise mama ve sağlık harcamaları üzerinden yürütülen sahtekârlıklardan kaynaklanmaktadır.

Söz konusu rakamlar; savcılık dosyaları, emniyet açıklamaları, belediye uyarıları ve sivil toplum kuruluşlarının raporları esas alınarak tahmini olarak çıkarılmıştır. Bu istismarın temelinde, bağış toplama süreçlerinin belirsiz ve denetimsiz olması; kamuoyunun hangi kurumun gerçekten yetkili ve güvenilir olduğunu ayırt edememesi yatmaktadır.

Birlik Modeli bu soruna doğrudan bir çözüm getirmektedir: bağış toplama yetkisi yalnızca valilik tarafından belirlenen sivil toplum kuruluşlarına ve belediyelere verilecektir. Böylece kaynaklar şeffaf ve denetlenebilir bir çerçevede toplanacak, kamuoyunun güveni yeniden tesis edilecek ve merkezî denetim sayesinde dolandırıcılık faaliyetlerinin önüne geçilecektir.

SONUÇ

10 yıl önce kapsamlı bir kısırlaştırma seferberliği ile çok düşük bir maliyete çok kolay sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulabilecek olan sahipsiz hayvanlar meselesi, uzun süredir kamuoyunun gündeminde yer alan ve hukuki, sosyal, ekonomik, çevresel, güvenlik ve hayvan refahı boyutlarıyla çok katmanlı bir sorun alanı oluşturan önemli bir kamu politikası meselesi haline dönüşmüştür. Mevcut şartlar için bugüne kadar konuya ilişkin geliştirilen çözümler, sorunun çok boyutlu yapısı nedeniyle palyatif olmaktan öteye gidememiş, kalıcı ve sürdürülebilir sonuçlar üretmekte yetersiz kalmıştır.

Bu doğrultuda Yarın Vakfı tarafından Nisan 2024 tarihinde başlatılan “Sürdürülebilir Hayvan Dostu Çözümler Projesi” kapsamında, sahipsiz hayvanlar sorunu hukuki, ekonomik, sosyolojik ve yönetsel boyutlarıyla kapsamlı biçimde ele alınmıştır. Yapılan analizler, mevcut sistemin parçalı uygulamalar nedeniyle hem ekonomik hem de operasyonel açıdan sürdürülebilir bir yapı ortaya koyamadığını göstermektedir. Ayrıca toplumun geniş kesimlerinin, güvenlik kaygıları ile hayvan refahını birlikte gözeten dengeli ve uygulanabilir çözümlere ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır.

Bu çerçevede proje kapsamında önerilen “Sokak Hayvanları Birlik Modeli”, soruna bütüncül yaklaşan koordinasyon temelli bir yönetim modeli olarak aktarılmaktadır. Model; valilik koordinasyonunda tüm paydaşların ortak bir yapı altında hareket etmesini, kaynakların merkezi planlama anlayışıyla etkin biçimde kullanılmasını ve şeffaf denetim mekanizmalarının oluşturulmasını öngörmektedir. Modelin temel bileşenlerini mama ekonomisinin yeniden yapılandırılması, kapsamlı kısırlaştırma seferberliği, toplama süreçlerinin standardizasyonu, toplum katılımı, barınma ve sahiplendirme süreçlerinin entegrasyonu ile kurumsal denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi oluşturmaktadır.

Önerilen modelin etkili biçimde uygulanması halinde; sokak hayvanları sorununun çözüm süresinin önemli ölçüde kısalması, kamusal alan güvenliğinin artırılması, hayvan refahının iyileştirilmesi, atıl yatırımların azaltılması ve konuya ilişkin toplumsal kutuplaşmanın hafiflemesi beklenmektedir. Modelin temel yaklaşımı, sahipsiz hayvanların toplumun bir parçası olarak kabul edilmesi ve çözüm sürecinin tüm paydaşların katılımıyla koordineli biçimde yürütülmesidir.

İl düzeyinde örgütlenmesi önerilen birlik yapısı, her belediyenin ayrı ayrı hayvan bakımevi kurup işletmesi, sivil toplumun dağınık ama kayda değer çalışmalar yürütmesi yerine ortak kurumsal kapasite oluşturulmasını mümkün kılmaktadır. Bu yaklaşım hem maliyetlerin azaltılması hem de hizmet standartlarının yükseltilmesi açısından daha rasyonel bir çözüm sunmaktadır.

Şehir dışında uygun alanlarda kurulacak merkezi bakım ve rehabilitasyon tesisleri sayesinde kaynak kullanımında verimlilik sağlanırken, dağınık uygulamaların neden olduğu koordinasyon sorunlarının da azaltılması hedeflenmektedir. Böylece hem kamu düzeni açısından daha kontrollü bir yapı oluşturulacak hem de hayvanların daha sağlıklı ve güvenli koşullarda rehabilite edilmesi mümkün hale gelecektir.

Birlik modelinin başarısı yalnızca kurumsal yapılanmaya değil, aynı zamanda ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasına da bağlıdır. Bu doğrultuda gönüllüler ve sivil toplum kuruluşlarının sürece aktif biçimde dahil edilmesi, toplumsal sahiplenmeyi artırırken hizmetlerin daha güçlü bir destek mekanizmasıyla yürütülmesine katkı sağlayacaktır.

Ayrıca merkezi satın alma, toplu tedarik ve atıklardan mama üretimi gibi uygulamalar sayesinde ölçek ekonomisi oluşturularak mama maliyetlerinin önemli ölçüde düşürülmesi mümkün görünmektedir. Bu durum, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin sürekliliği açısından önemli bir avantaj sunmaktadır.

Modelin finansal yapısı incelendiğinde, mevcut sisteme kıyasla yatırım maliyetlerinin daha düşük olduğu görülmektedir. Modelin yatırımları; merkezi planlama, kurumsal kapasite gelişimi ve uzun vadeli işletme verimliliği dikkate alınarak kurgulandığından stratejik yatırım niteliği taşımaktadırlar. Özellikle yıllık mama giderlerinde sağlanan düşüş, merkezi üretim ve toplu tedarik mekanizmalarının ekonomik etkisini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bunun yanında, gönüllü katkılarının ve sivil toplum desteğinin artması, modelin toplumsal katılım boyutunu güçlendirmektedir.

Modelin, en dikkat çekici avantajlardan biri ise finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesidir. Merkezi idare destekleri, özel sektör katkıları, bağış mekanizmaları ve uluslararası fonların sisteme entegre edilmesiyle ekonomik dayanıklılığın artırılması mümkün hale gelmektedir.

Ayrıca merkezi denetim mekanizmaları sayesinde kaynak kullanımında şeffaflığın artırılması ve dolandırıcılık faaliyetlerinin önlenmesi de modelin önemli kazanımları arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra yerli mama üretimi ve atık temelli üretim mekanizmaları aracılığıyla mama kaynaklı cari açığın azaltılmasına katkı sağlanması da modelin ekonomik boyutunu güçlendiren unsurlar arasında değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak “Birlik Modeli”; güvenlik, hayvan refahı, ekonomik sürdürülebilirlik ve kurumsal koordinasyon boyutlarını birlikte ele alan uygulanabilir bir politika çerçevesi sunmaktadır.

Model, mevcut parçalı ve dağınık yapının yerine daha planlı, denetlenebilir ve mali açıdan sürdürülebilir bir sistem önererek sahipsiz hayvanlar sorununa yönelik kapsamlı bir çözüm yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Bu doğrultuda geliştirilen modelin ilgili kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlarla birlikte değerlendirilmesi; uygulama altyapısının oluşturulmasına yönelik pilot çalışmaların yürütülmesi ve gerekli mevzuat düzenlemelerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Yarın Vakfı olarak, kalıcı çözümün ancak merkezi ve yerel yönetimlerin, sivil toplumun, akademinin ve toplumun tüm kesimlerinin iş birliğiyle geliştirilebileceğine inanıyoruz.

Bilimsel veriye dayalı, sürdürülebilir, uygulanabilir ve hem insan hem de hayvan yaşamını gözetken bütüncül politikaların hayata geçirilmesi, toplumsal uzlaşının ve ortak yaşam kültürünün güçlendirilmesi açısından temel öncelik olmalıdır.

BİRLİKTE ÇÖZEBİLİRİZ!

EK

AHDOST

ÇALIŞTAY RAPORU

EK - AHDOST ÇALIŞTAY RAPORU

1. ÇALIŞTAY GÜNDEMİ

Sahipsiz Hayvanlar için Çözüm Arama-AHDOST Çalıştayı, Ankara Kent Konseyinin girişimiyle sivil toplum örgütleri ile belediyelere yapılan çağrı doğrultusunda, Ankara genelinde yaşanan sahipsiz hayvanlar sorununu çözmek için öneriler geliştirmek amacıyla 4 Ekim 2024 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştay kapsamında mevcut durumun ortaya konulması; fayda-maliyet analizi yapılarak uygulanabilir, katılımcı ve sürdürülebilir çözümler geliştirilmesi, insan sağlığına duyarlı ve hayvan haklarına özenli bir Ankara hedefi doğrultusunda örnek bir proje başlatılması hedeflenmiştir.

Çalıştay, Ankara Kent Konseyi Hayvan Hakları ve Sokak Hayvanları Çalışma Grubu toplantısı ile arka arkaya düzenlenerek katılımın artırılması ve tüm paydaşların sesinin duyulması amaçlanmıştır. Çalıştay sonuçlarının, siyasi parti yönetimleri, yerel yönetimler, kamu kurumları ve STK'larla paylaşılması ve sonrasında konuya ilişkin görüş ve önerilerin alınması planlanmaktadır.

2. ÇALIŞTAYIN KAPSAMI

Çalıştay açılışında ilk olarak, Ankara Büyükşehir Belediyesi Veteriner İşleri Şube Müdürlüğü, Ankara Veteriner Hekimler Odası, Ankara Kent Konseyi Sokak Hayvanları Çalışma Grubu ve Yarın Vakfı temsilcilerinin sunumları paylaşılmıştır.

Çalıştayın açılış sunumlarının ardından 5 ayrı başlıkta çözüm arama masaları oluşturulmuştur. Barınma, kısırlaştırma, sahiplendirme, yakalama ve beslenme başlıklarına göre ayrılan çözüm arama masalarının ilk oturumlarında öncelikle mevcut durum tartışılmış, sonrasında ise kalıcı ve sürdürülebilir çözüm önerileri sorgulanmıştır. Yine aynı grumlardan oluşan ikinci oturumlarda ise geliştirilen önerilerin uygulanabilmesi için gereken yönetim ve organizasyon ihtiyacı konu edilmiştir.

ÇÖZÜM ARAMA MASALARI

3.1. Barınma Masası

Barınma Masasında ilk oturumda çalıştay moderatörlerinin yönelttiği tartışma sorularına aşağıda yer verilmektedir:

- 2028 yılı sonuna kadar nerelerde kaç hayvan kapasiteli barınak kurulması gerektiğini düşünüyorsunuz?
- Barınakların kuruluş ve operasyonel sorunları (personel, arazi tahsislerinin yapılması, ekipman vb.) için nasıl bir iş birliği gerekecektir?

- Büyükşehir belediyesinin barınmaya yönelik destekleri neler olabilir?
- Sivil toplum nasıl destek verebilir, katkı sağlayabilir?
- Barınakların hayvan hakları açısından denetlenmesi ve iyileştirme alanlarının belirlenmesi nasıl yapılmalıdır?
- Barınakların işletme maliyetleri nasıl düşürülebilir?

Barınma Masasında barınak kapasitesine ilişkin dile getirilen konular ve görüşler aşağıda özet olarak yer almaktadır:

- Sokaklardaki bütün hayvanların bakımevlerinde toplanmasının doğru ve verimli bir uygulama olmadığı; tersine kültürel, duygusal, maddi ve manevi açılardan sakıncalı olduğu dile getirilmiştir.
- Toplamda en az 50 bin kapasiteli, barınak/bakımevi/doğal yaşam alanının kurulması ve bu alanlarda hasta, yaşlı, yavru, bakıma muhtaç, alfa erkek ve saldırgan mizaçlı sokak hayvanlarına öncelik verilmesi gerektiği belirtilmiştir.
- Diğer yandan, yaşam alanlarının çok büyük kapasiteli olması durumunda risklerin arttığı, hayvanların ölümüyle sonuçlandığı görüşü de paylaşılmıştır. Bu görüşe göre bakımevi kapasitesi için ideal büyüklük 5-6 bin arasındır ve zorunlu durumlarda kapasitenin 10 bini geçmemesi gerekir.
- Şehir merkezlerinde ve merkez ilçelerde daha küçük kapasiteli bakımevlerinin kurulması ihtiyacı belirtilmiştir. Bu bakımevlerinde barınma hizmetinin yanı sıra sahiplendirme, eğitim, toplum katılımı gibi faaliyetler de yürütülebilecektir.
- Bakımevlerinin aynı zamanda çeper belediyelerin rahat erişebileceği kısırlaştırma merkezleri olarak da hizmet vermesi gereği vurgulanmıştır. Buna göre, çeper ilçelerde hayvan popülasyonu düşüktür, ancak her geçen gün artmaktadır. Kısırlaştırma yapılabilen yerler çeper ilçelerin bakımevlerine oldukça uzak kalmaktadır ve çeper ilçelerin kısırlaştırmak için hayvanları mevcut kısırlaştırma merkezlerine getirmesi zor ve maliyetlidir. Barınma masasında, çeper ilçelerdeki bu duruma ilişkin Karataş bakımevinin iyi bir çözüm olabileceği ve çeper ilçelerin kırsal bölgelerinde bulunan geniş alanlarda doğal yaşam alanları oluşturulabileceği yönünde öneriler sunulmuştur.
- Sivil toplumun katılımına ilişkin olarak ise muhtarlar aracılığıyla küçük bakımevleri oluşturulabileceği veya küçük kulübelerin de olduğu beslenme noktaları yapılabileceği katkıları paylaşılmıştır.

Barınakların personel, arazi tahsisi, ekipman ihtiyacı gibi kuruluş maliyetleri ve operasyonel sorunları için gereken iş birliğine yönelik olarak Barınma Masasında dile getirilen konular ve görüşler aşağıda özet olarak yer almaktadır:

- Barınakların kuruluş maliyetleri ve işletme zorlukları dikkate alındığında tek merkezden yönetim ve koordinasyonun önemine dikkat çekilmiştir. Buna göre, kent genelindeki tüm bakımevlerinin ortak bir kapasite olarak düşünülmesi ve tüm bakımevleri ile personel ve araç yönetiminin tek merkezden sürdürülmesi gerekecektir.
- Büyükşehir belediyesinin yürütücü, ilçe belediyelerin ise destekleyici konumunda olduğu bir iş birliği modelinin önemli avantajlar barındırdığına dikkat çekilmiştir.
- Şehir merkezlerinde yer bulma zorluğu nedeniyle ilçe belediyelerinin yer tahsisi konusunda katkı sağlamasının önemi dile getirilmiştir. Ayrıca, ilçelerin personel ve araç tahsisi yapması da gerekecektir. Bu organizasyon için yasal mevzuatı dikkate almak gerekmele birlikte, belediyeler arasındaki sıkıntıların ortadan kalkmasına destek olacak önemli bir çözüm olabileceği dile getirilmiştir.
- STK'ların bakımevlerinin yönetiminde söz haklarının olması için kurulacak yapının yönetiminde STK'ların da yer alması gereği vurgulanmıştır. Halihazırda STK'ların barınak kurabildiği, ancak bağışlarla ayakta kalmaya çalışmaları nedeniyle sürdürülebilirliğin zayıf olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, STK'ların da genel çözümün bir parçası olarak sisteme dahil edilmeleri ihtiyacı dillendirilmiştir.

Barınma masasında Büyükşehir belediyesinden beklenen barınma desteklerinin aşağıdaki alanlarda olabileceği ifade edilmiştir:

- Beslenme, kısırlaştırma, tedavi işlemlerini Büyükşehir belediyesinin üstlenmesi,
- Büyükşehir Belediyesine ait bakımevlerinin bakımevi olmayan ilçe belediyelerinin de kullanımına açılması,
- Koordineli bir şekilde kurulacak bakımevlerinde su, elektrik, yol, altyapı ve çöp toplama hizmetlerinin Büyükşehir belediyesi tarafından sağlanması,
- Sivil toplum kuruluşlarının bakımını üstlendiği sahihsiz hayvanlar için kulübe desteği verilmesi.

Barınma masasında sivil toplumdan beklenen barınma desteklerinin aşağıdaki alanlarda olabileceği ifade edilmiştir:

- Kısırlaştırma desteği sağlanması; bu doğrultuda sayısı oldukça yüksek olan gönüllü veteriner hekimlerin Veteriner Hekimler Odası tarafından koordine edilmesi,
- Bakımevleri ve ameliyathane kurulması,
- Şikâyet konusu olan hayvanların toplanması ve alınmasında güven esasına dayalı olarak destek sağlanması.

Barınma masasında barınakların denetimine ilişkin geliştirilen öneriler aşağıda özetlenmektedir:

- Resmi denetimlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşları ile birlikte yapılacak ortak denetimler, eksiklikler ve iyileştirme alanlarının belirlenmesinde önem taşımaktadır.
- Tüm barınaklarda 7/24 kayıt yapan kamera sistemlerinin zorunlu olarak kurulması ve kamera kayıtlarının online olarak izlenebilmesi mümkün olmalıdır.
- Denetlemenin nasıl yapılacağı ve nelerin denetleneceği gibi hususlar yazılı kurallara bağlanmalıdır.
- Barınaklardaki ihtiyaçların standartlarının oluşturulması gerekmektedir.
- Barınaklarda çalışan personelin mutlaka eğitimden geçmesi önerilmektedir. Örneğin, Veteriner Fakültesi tarafından Hayvan Davranışları Eğitimi sunulmasında fayda vardır.

Barınma masasında barınakların işletme maliyetlerinin düşürülmesine ilişkin geliştirilen öneriler aşağıda özetlenmektedir:

- Hayvanlara iyi bakılan, mutlu köpeklerin yaşadığı barınakların daha yüksek oranda ziyaret edildiği dikkate alındığında; barınakların koşulları iyileştirilerek insanların barınaklara gönüllü desteği artırılmalıdır,
- En yüksek gider kalemi olan mama maliyetlerini düşürücü çözümler geliştirilmelidir,
- En yüksek ikinci gider kalemi olan personel maliyetlerini azaltmak için etkili kampanyalar aracılığıyla gönüllü işgücü desteği sağlanmalı ve bu desteğin sürekli sunulması için tedbir alınmalıdır,
- Enerji maliyetinin düşürülmesi için uygun koşulları sağlayan yerlerde güneş panelleri seçeneği değerlendirilmelidir,

- İlaç sarf malzemelerinin maliyetinin düşürülmesi için yöntem araştırılmalıdır,
- Barınaklarda çalışan personeli destekleyici nitelikte temizlik, mama ve su hizmetleri için otomasyon çözümlerine bakılmalıdır,
- İlgili paydaşların mutabakatı ve hukuki boyut dikkate alınarak apartmanlarda, okullarda ve fabrikalarda köpeklerin barındırılması seçeneği değerlendirilmelidir,
- İdeal barınak tasarımlarını uygulamak için Mimarlar Odası öncülüğünde barınak tasarım yarışması açılmasında yarar görülmektedir.

Barınma Masasında ikinci oturumda çalıştay moderatörlerinin yönelttiği tartışma sorularına aşağıda yer verilmektedir:

- Bulduğunuz çözümlerin uygulanabilmesi için nasıl bir organizasyona ihtiyaç vardır, nasıl bir yapı oluşturulmalıdır?
- Bu yapının içinde/yönetiminde kimler veya hangi kurumlar olmalıdır?
- Oluşturulan yapıya ve uygulamaya ayni, nakdi veya insan gücü olarak ek kaynaklar nasıl oluşturulabilir?
- Kurduğunuz yapıya ne ad verirsiniz? İsmi belirlerken iletişim, medya ve toplum desteğinin sağlanması konularını mutlaka dikkate alınız.
- Kurguladığınız organizasyon için nasıl bir slogan kullanırsınız?

Barınma Masasında çözüm önerilerinin uygulanabilmesi için önerilen yapının aşağıdaki özellikleri taşıması gereği vurgulanmıştır:

- Belediyeler birliği modeli şeklinde merkezi bir yönetim organizasyonu kurulmalıdır,
- Hukuki mevzuat doğrultusunda ve ilgili yönetmeliğin imkân tanınması ile Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinden yetkililerin olacağı bir yapı oluşturulmalıdır,
- Valiliğe bağlı İl Hayvanları Koruma Kurulu yeni yönetmelikle birlikte tekrar ele alınmalı ve Valilikleri sürece dahil etmek için yöntemler geliştirilmelidir,
- Sivil Toplum Kuruluşları, Ankara Ticaret Odası, Belediyeler Birliği, Ankara Barosu, Veteriner Hekimler Odası gibi paydaşlar yapıya dahil edilmeli ve çıkarılacak yönetmelikte bu iş birliğine imkân tanınmalıdır,
- Üniversiteler de yapıya dahil edilmelidir,
- Kurulacak yapının başarılı olmasının önemli bir şartı, organizasyonun başındaki yöneticinin yetkinliğinin sağlanmasıdır,
- Kurulacak yapının siyasetin dışında tutulması gerekmektedir.

Barınma Masasında oluşturulacak yapıya kaynak yaratma önerileri aşağıdaki gibi ortaya konulmuştur:

- Bütçeyi aşan zorunlu harcamalarda bakanlık desteğinin alınabilmesi için harcamaların belgelenmesine özen gösterilmelidir,
- Sanatçılar ve influencerlarla birlikte kampanyalar yürütülerek maliyetlerin karşılanması için gönüllü destekleri ve bağışlar artırılmalıdır,
- Koruyucu aile, koruyucu kurum kavramları oluşturulmalıdır,
- Koruyucuların barınakları ziyareti, kendi sorumluluklarında hayvanları evlerine götürebilmeleri, gezdirebilmeleri ve hayvanlarla oynayabilmeleri mümkün olmalıdır,
- TEMA veya benzeri organizasyonların uyguladığına benzer şekilde kişi adına hediye sertifikası düzenlenmesi özendirilmelidir,
- Elde edilecek geliri bakımevlerine bağışlamak üzere sanatsal/sportif etkinlikler düzenlenmelidir.

Barınma masasında kurulacak yapının ismi de tartışılmıştır. Buna göre; Ankara Hayvan Dostları Birliği ve kısaltma olarak AHDOST ismi üzerinde durulmuştur. Kurulacak organizasyonun sloganı olarak ise “Dostlar İçin Birlikte”, “Öldürme, Yaşat!”, “Birlikte Yaşa, Birlikte Yaşat” seçenekleri gündeme getirilmiştir.

3.2. Kısırlaştırma Masası

Kısırlaştırma Masasında ilk oturumda çalıştay moderatörleri tarafından katılımcılara aşağıda yer verilen sorular yöneltilmiştir:

- Kısırlaştırma nasıl yapılmalıdır? Barınaktaki tüm köpekleri kısırlaştırmaya gerek var mıdır?
- Kısırlaştırma maliyetleri nasıl düşürülebilir?
- Nasıl bir kısırlaştırma süreci işletilmelidir?
- Kısırlaştırma konusunda sivil toplum örgütleri ve meslek odaları ile nasıl bir iş birliği oluşturulabilir?

Kısırlaştırma masasında en çok tartışılan konuların başında kısırlaştırılacak köpek kitlesi gelmiştir. Bazı katılımcılar, tüm hayvanların kısırlaştırılması görüşünü savunmuş ve aksi halde popülasyonun kontrol altına alınamayacağını iddia etmiştir. Bazı katılımcılar ise bütçe kısıtı nedeniyle dişilerin kısırlaştırılmasına öncelik verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Bu görüşe göre; dişilerin kısırlaştırılmaması durumunda hormonal stres ortaya çıkmakta ve dişilerin yaydığı

koku erkek popölasyonu da etkileyerek agresyonu artırmaktadır. Bunun sonucunda ise yaşam alanını korumaya çalışan saldırgan erkek köpekler hem insanlar hem de diğer hayvanlar açısından tehlike yaratmaktadır. Dişilere öncelik verilmesi görüşünü desteklemek üzere ileri sürülen bir diğer neden ise, dişilerin çiftleşemediği sürece rahim iltihabı, tümör, kanser gibi hastalıkların artması ve ilave tedavi maliyetlerinin ortaya çıkmasıdır.

Kısırlaştırma masasında, kısırlaştırma maliyetlerinin düşürülmesi, sürecin daha iyi yönetilmesi ve kurulacak iş birliklerine yönelik gündeme getirilen öneriler aşağıdaki gibidir:

- Kısırlaştırma operasyonlarında sterilizasyon ve ilaç kısımlarında maliyetlerin düşürülmesi mümkün görülmediğinden operasyon öncesi ve sonrası maliyetleri düşürmeye odaklanmak gerekmektedir,
- Belirli alanlara kısırlaştırma merkezleri (KISAMER) kurularak yakalama, araç, yakıt, anestezi ilaç maliyetlerinden tasarruf edilmesi mümkündür,
- Post-operatif maliyetleri düşürmek için sahiplendirme sürecine özel önem verilmelidir,
- Veteriner Hekimler Odası koordinasyonunda kendi kliniklerinde veya ilçelere giderek kısırlaştırma desteği sağlayacak gönüllü hekimlerin aylık düzenli planlaması yapılmalıdır,
- Enfeksiyonlar ve çeşitli hastalıklar ile artan maliyetler gibi olumsuz deneyimler nedeniyle mobil kısırlaştırma sürecinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir,
- Kısırlaştırmanın yerinde yapılması, belediye personeline ek olarak gönüllü veteriner hekimlerin yerinde destek olması özendirilmelidir,
- Operasyon komplikasyonlarını azaltmak için kaliteli malzeme ve ekipman kullanımı zorunludur,
- Genel anestezi altında kısırlaştırma yapılması ve post operasyon sürecine hassasiyet gösterilerek hastalıkların önüne geçilmesi sağlanmalıdır,
- Köpeklerin en yoğun olduğu bölgelerde kısırlaştırma merkezleri kurulmalıdır,
- Özellikle kırsal alanda popölasyonun kontrolsüz artışı önlemek için sahipli köpeklerin de kısırlaştırılmasına özen gösterilmelidir,
- Üretim ruhsatı olmayan kişilerin tespit edilmesi ve kontrollerindeki köpeklerin kısırlaştırılması gereği vardır,
- Veteriner Hekimler Odası öncülüğünde kurulacak gönüllü sisteminde

kısırlaştırmaya destek olacak hekimler için bir veri tabanı oluşturulması ve il bazında kapasitenin tespit edilmesinde fayda görülmektedir,

- En yoğun problemlerin yaşandığı büyük vadilerdeki ortak kesişim alanlarında bulunan sahipsiz köpeklerin ilgili kurumlara yönlendirilmesi ve kısırlaştırılmasında STK'ların desteği sağlanmalıdır,
- Ayrıca, kırsaldaki popülasyon için yer tespitinde jandarmalardan destek alınmasında yarar görülmektedir,
- İlaç tedarikinde Eczacılar Odası ile iş birliği yapılması önem arz etmektedir,
- Esnaf, ticaret ve sanayi odalarından finansman desteği sağlanması için yöntem geliştirilmesinde fayda görülmektedir.

Yönetim ve organizasyon konusuna odaklanan ikinci oturumda cevap aranan sorulara aşağıda yer verilmektedir:

- Bulduğunuz çözümlerin uygulanabilmesi için nasıl bir organizasyona ihtiyaç vardır, nasıl bir yapı oluşturulmalıdır?
- Bu yapının içinde/yönetiminde kimler veya hangi kurumlar olmalıdır?
- Oluşturulan yapıya ve uygulamaya aynı, nakdi veya insan gücü olarak ek kaynaklar nasıl oluşturulabilir?
- Kurduğunuz yapıya ne ad verirsiniz? İsmi belirlerken iletişim, medya ve toplum desteğinin sağlanması konularını mutlaka dikkate alınız.
- Kurguladığınız organizasyon için nasıl bir slogan kullanırsınız?

Kısırlaştırma masasında kurulacak yapının yönetim ve organizasyonu konusunda geliştirilen öneriler şu şekildedir:

- İl Belediyesi çatısı altında ve liderliğinde ilçe belediyeleriyle birlikte bir yapı kurulmalıdır,
- Belediyelere, operasyon ve koordinasyonda; STK'lara denetim, gönüllü işler ve yardım kampanyalarında; kamu kurumlarına denetim, alan tahsis ve personel istihdamında; Veteriner Hekimler Odasına veteriner hekim veri tabanı ve gönüllü desteğinde rol verilmesi yerinde olacaktır,
- Muhtarlar, kırsalda ve merkezde tespit ve yönlendirme; Baroya, denetim ve savunuculuk; Meslek odalarına, finansman; Valilik ve Kaymakamlıklara, denetleme, takip, koordinasyona destek ve toplumu bilgilendirme; Millî Eğitim Bakanlığına, okullarda bilinçlendirme seminerleri ve eğitimler düzenlenmesi ve Eczacılar Odasına ilaç desteği başlıklarında görevler düşmektedir,

- Küçük ilçelerde sivil toplum ve kamu kurumları kapasitesinin eksikliği nedeniyle kurulacak yapıda muhtarlara ve köylülere önemli rol verilmesinde fayda vardır,
- İl bazında yardım kampanyaları düzenlenerek ve ünlüler aracılığıyla gönüllü desteklerin artırılması gerekmektedir,
- Sosyal medya aktif kullanılmalı ve düzenli duyurular ile destek talep edilmelidir,
- Meslek odalarından, özel sektörden ve STK'lardan insan gücü desteği ve finansal destek mutlaka sağlanmalıdır,
- “Her canlı için yaşam hakkı” sloganı önerilmektedir.

3.2. Sahiplendirme Masası

Sahiplendirme masasının ilk oturumunda katılımcılara yöneltilen sorular şu şekildedir:

- Sahiplendirmenin artması için nasıl bir savunuculuk, kampanya vb. faaliyetler yürütülecektir?
- Sahiplendirme konusunda sivil toplum örgütleri meslek odaları ve gönüllülerle nasıl bir iş birliği geliştirilebilir?
- Sahiplendirme sayılarının artırılması için hayvan sahiplenene ne gibi destekler veya teşvikler sağlanabilir?
- Kurumların hayvan sahiplenmesi nasıl sağlanabilir?
- 5 yıl içinde nasıl bir sahiplendirme planı öngörülmektedir?

Sahiplendirmenin artması konusunda geliştirilen öneriler aşağıda özetlenmektedir:

- Vatandaşlar sahiplendirme hakkında bilgilendirilmeli ve kısırlaştırma, kuduz aşıları gibi konularda destek sağlanmalıdır,
- Muhtarların (yerel kanaat önderlerinin) sahiplendirme konusunda önderlik etmesi önemlidir,
- Kaymakamlıkların, Tarım İlçe Müdürlüğü eli ile sahiplendirme konusunu direktif olarak iletmesi etkili bir seçenek olabilecektir,
- Apartmanların hayvan sahiplenmesi muhtarlar ve belediyeler aracılığı ile teşvik edilmelidir,
- Belediyeler, esnaflara yönelik proje geliştirme ve teşvik mekanizmaları aracılığıyla yerel esnafın sahiplenme bilincini artırmalıdır,
- Belediyeden alınan hizmetlerde ayrıcalık veya mama, aşı desteği gibi uygulamalarla sahiplendirme kampanyaları güçlendirilmelidir,

- Sahiplendirmenin temel ruhu olan gönüllülük kavramına ilköğretimden itibaren her eğitim düzeyinde yer verilmeli ve billboard gibi kamusal reklam alanlarıyla farkındalık artırılmalıdır,
- İyi örnekler aktif sosyal medya kullanımı ile görünür hale getirilmelidir,
- Gönüllüler, okullara hayvan sevgisi konularında eğitim vermeli; kamu spotları oluşturulmalı ve her yaştan insana ulaşılabilmesi için TV'ler aktif şekilde kullanılmalıdır,
- Sahiplenmeyi artırmak için inanç açısından merhamet konusu işlenmelidir,
- Hayvan sahiplenmeyi azaltıcı etkisi olan Kat Malikleri Yasası, kısırlaştırılmayan hayvanların sahiplendirilmesine mâni olan (yavrular için) diğer düzenlemeler ve gerekirse bütün mevzuat taranarak veteriner hekimler öncülüğünde sahiplendirmeyi kolaylaştırıcı düzenlemeler hazırlanmalıdır,
- Sahiplenme konusunda danışmanlık hizmeti verilmelidir,
- Tedbir amaçlı yapılan kuduz aşısı vb. sağlık uygulamalarının istatistiklerinin sahiplenme isteğini azaltacağı düşüncesinden hareketle bu tip istatistiklerin olumsuz etkilerinin arındırılması için insan sağlıkçıların desteği alınmalıdır,
- Kamunun resen sahiplenmesi gereken rehabilitasyon gerekli hayvanlar için konunun tekrar değerlendirilmesi ve rehabilitasyon için özel eğitimli personelle özel hizmet verilecek ayrı alanlar oluşturulması gereği vardır,
- Kamunun, STK'ların ve gönüllülerin elindeki imkanları ve envanteri etkili şekilde organize etmesi gerekmektedir,
- Butik barınakların oluşumunda tüm paydaşların iş birliğine ihtiyaç vardır,
- Yetki sahibi olan belediyelerin ve ilçe tarım müdürlüklerinin barınak kurmak isteyen STK'lara ve gönüllülere toplu sahiplenmeler için gerekli desteği vermesi ve altyapı teşvikleri sağlanması önemlidir,
- Veteriner Hekimler Odasının, imkanlar ölçüsünde sahiplendirilmiş hayvanlara aşı-bakım-kısırlaştırma destekleri vermesinde yarar görülmektedir,
- STK'lar ve gönüllüler tarafından toplu barınaklar kurulabilmesi için yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi gereği vardır,
- Sahiplenilen hayvanların takibi için meslek odaları ve gönüllüler ile birlikte ayrı bir çalışma yapılmasında ve denetim sürecinin yeniden düzenlenmesinde fayda görülmektedir,
- Sahiplendirme sözleşmesinin caydırıcılığının gözden geçirilmesi gerekmektedir,
- Sahiplendirme sayılarının artırılması için hayvan sahiplenene mama, kulübe, yaşam alanlarının düzenlenmesi, aşı, kısırlaştırma, tedavi, periyodik takip vb. konularda belediye sübvansiyonları sağlanması önem arz etmektedir,

- Sahipli hayvanlara destek verilmesine mâni olan yasal düzenlemelerin değişmesi için girişimde bulunulması ve vergi indirimi gibi teşvikler konulması gereği vardır,
- Gerekli yasal düzenlemeler olgunlaştıktan sonra sahiplendirme planı öngörüsü yapılması gerekmektedir.

Sahiplendirme masasının ikinci oturumunda katılımcılara yöneltilen sorulara aşağıda yer verilmektedir:

- Bulduğunuz çözümlerin uygulanabilmesi için nasıl bir organizasyona ihtiyaç vardır, nasıl bir yapı oluşturulmalıdır?
- Bu yapının içinde/yönetiminde kimler veya hangi kurumlar olmalıdır?
- Oluşturulan yapıya ve uygulamaya aynı nakdi veya insan gücü olarak ek kaynaklar nasıl oluşturulabilir?
- Kurduğunuz yapıya ne ad verirsiniz? İsmi belirlerken iletişim, medya ve toplum desteğinin sağlanması konularını mutlaka dikkate alınız.
- Kurguladığınız organizasyon için nasıl bir slogan kullanırsınız?

Sahiplendirme masasında kurulacak yapının yönetimi ve organizasyonu için geliştirilen fikirler aşağıda özetlenmektedir:

- TEMA, KIZILAY benzeri, ilgili STK, kamu kurumu ve gönüllülerin içinde olacağı bir çatı örgütün aktif hale getirilmesi önerilmektedir,
- Sahiplendirme konusunun her aşamasının izlenebileceği çevrimiçi sistemler ve veri tabanları oluşturulmasında yarar görülmektedir,
- Meslek odası ve STK temsilcilerinin kendileri tarafından seçileceği bir yapı oluşturulmalı ve temsilde adalet sağlanmalıdır,
- İlgili STK'ların bağış yolu ile elde ettiği gelirlerin tek bir çatı organizasyonda konsolide edilerek etkin bir bütçe yöntemiyle harcanması gereklidir,
- Benzer bir konsolidasyonun insan gücünün kullanımında da sağlanması gerekmektedir.
- Kamu kurumlarının verebileceği teşviklerle yapı ve organizasyon desteklenmelidir,
- Denetim için şeffaf bir sistem üzerinde çalışılmalı; iç denetim, kamu denetimi, bağımsız denetim gibi mekanizmalar kurulmalıdır,
- Sahiplendirme masasında “Yaşamak İçin Yaşat”, “Dünyayı Sevgi Kurtaracak”, “Bir Nefes Bin Can”, “Yaşamak Haktır”, “Sev Yaşat”, “Sevgi Yaşatır” sloganları öne çıkmıştır.

3.3. Yakalama Masası

Yakalama masasının birinci oturumunda cevap aranan sorular aşağıda yer almaktadır:

- Yakalama ve toplama konusunda sivil toplum, meslek odaları ve gönüllüler ile nasıl bir iş birliği sağlanabilir?
- Bir yakalama ekibi kaç personelden oluşmalıdır, hangi eğitimler, teçhizat araç ve gereçler gereklidir. Alternatif yakalama şekilleri neler olabilir?
- Bir toplama ekibi günde kaç köpek toplayabilir? Bu sayı nasıl artırılabilir?
- Hangi köpekler yakalanmalıdır? Hangi bölgelere öncelik verilmelidir? Yasal düzenleme ile uygulama arasında farklılıklar nelerdir?
- Köylerdeki ve kırsaldaki köpeklerin yakalanıp toplanması için İlçe Belediyeleri neler yapabilir?

Yakalama Masasında bu sorulara geliştirilen öneriler aşağıdaki gibidir:

- Belediye yetkililerinin hayvan severler ile iş birliği halinde çalışması ve hayvanlara hali hazırda bakan gönüllülere/ hayvan severlere sürekli bilgi verilmesi önemli görülmektedir,
- Yakalama hizmetinde mahalle bazlı sorumluların belirlenmesinde fayda vardır,
- Yakalama ekibinde en az 3 personel ve veteriner hekim olmalıdır,
- Tarım ve Orman Bakanlığı sertifikalı bir yakalama eğitimi modülü oluşturulmalı ve yakalama ve toplama işlemi sertifikaya sahip kişilerce gerçekleştirilmelidir,
- Yakalama ve toplama işleminin gönüllülerin olduğu alanlar ve olmadığı alanlar olarak ayrıştırılmasında yarar vardır,
- Yakalama ve toplama işlemi yapılmadan önce gönüllülerle irtibata geçilerek hayvanların bir bölgede toplanması sağlanmalıdır,
- Yakalama sırasında öncelikle hayvanın boynu kontrol altına alınmalı, alttan destekle sedye eşliğinde yakalama işlemi tamamlanmalıdır,
- Kırsalda anestezi, güvenli yakalama aparatı ve yakalama kafesi kullanılmalıdır,
- Yakalama kafeslerinin büyütülmesi ihtiyacı vardır,
- Hayvanların bir yere toplanıp, kapatılması kesinlikle tolere edilmemelidir,
- Park, bahçe, okul, mezarlık, hastane, kırsal ve ormanlık bölgelerdeki köpeklerin toplanmasına öncelik verilmelidir,
- Kısırlaştırılmamış küpesiz köpeklere, ısırma vakası olanlara, hasta köpeklere, kaza geçmişi olan yaralı köpeklere ve yasaklı ırklara öncelik verilmelidir,
- Kırsalda yaşayan halka düzenli bilgilendirme yapılmalıdır,

- İlçe Tarım Müdürlükleri ile iş birliği geliştirilmelidir,
- Kırsaldaki köpek bırakmalarına karşı foto kapan sistemlerinin geliştirilmesi önemlidir,
- Araçlarda bulunan takip sistemleri hayvan bırakmalarına karşı daha sıkı denetlenmeli, Arvento kayıtları tutulmalıdır.

Yakalama masasında ikinci oturumda yönetim ve organizasyon önerilerine odaklanılmıştır. Sahadaki duruma bakıldığında genel olarak mahalle muhtarlarının sürece hâkim oldukları, bölgelerinde bulunan hayvan sayısını ve bu hayvanları besleyenleri tanıdıkları bilinmektedir. Ayrıca, Tarım ve Orman Bakanlığının kayıtlarında sistematik olmasa da gönüllülere ve baktıkları hayvan sayısına ilişkin bilgiler tutulmaktadır. Belediyeler tarafından da gönüllülerin hangi faaliyetleri yürüttükleri bilinmektedir. Bu bilgiler göz önüne alındığında; bölge gönüllüleriyle iş birliği içinde mahalle komitesi benzeri bir yapı oluşturulmasında fayda görülmektedir. Kurulacak iş birliği yapısında Belediyeden yetkili kişilere, mahalle muhtarlarına, gönüllülere, İlçe Belediyeleri ve Büyükşehir Belediyelerine, İlçe Tarım ve Orman İşlerine, veteriner hekimlere önemli roller düşmektedir. Oluşturulan yapıya kaynak sağlanabilmesi için proje hazırlanması, AB fonlarından destek alınması, bilgi geliştirme mekanizmaları kurulması gibi seçenekler akla gelmektedir. Kurulacak organizasyona “Mahalle Komitesi” ismi ve “Bana Patini Ver” sloganı önerilmektedir.

3.5. Beslenme Masası

Beslenme masasında aşağıda yer verilen sorular tartışılmıştır:

- Yaklaşık ne kadar mama gerekiyor? Ne kadar mama üretilebilir? (1 köpeğin günlük mama ihtiyacı ne kadar?)
- Çevresel, sürdürülebilir, düşük maliyetli mama üretimi nasıl yaygınlaştırılabilir?
- Mama hammaddesi konusunda ilçe belediyeleri ve STK’lar neler yapabilir?
- Mama dağıtımı konusunda ilçe belediyeleri ve STK’lar neler yapabilir?
- Beslenme konusunda ilçe belediyeleri, sivil toplum örgütleri, meslek odaları ve BŞB iş birlikleri neler olabilir?

Sokak hayvanları sorunun en önemli tartışma alanlarından biri olan beslenme konusu Çözüm Arama Çalıştayında en yoğun olarak konuşulan konu olmuştur. Beslenme masasında mama ihtiyacı ve mama üretimi konusunda paylaşılan görüşler ve geliştirilen çözüm önerileri aşağıda yer almaktadır:

- Bir köpeğin günlük mama ihtiyacı ortalama olarak 500 g ve üzeridir. Bu miktar, köpeğin ırkına, cinsine, yaşına ve mevsime bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Örneğin, aktif olan bir köpek ile daha az hareket eden bir köpeğin besin ihtiyaçları farklılık arz edecektir. Ayrıca, büyüyen yavru köpeklerin ve hamile veya emziren dişilerin beslenme ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır.
- ABB, yenilikçi mama üretim tesislerine sahiptir. Bu tesisler günlük olarak 600 g baz alınarak, 12 saat içinde 1/15 ton arası mama üretebilmektedir. Eğer tesisler 24 saat esaslı bir üretim modeliyle çalışıyorsa, bu tesislerin günlük toplam üretim kapasitesi, yaklaşık 4.000 köpek için 3 ton mamayı karşılayabilecek boyuta ulaşabilmektedir. Tesiste bulunan laboratuvar, mamaların kalite kontrol süreçlerini titizlikle yürütmekte; bu sayede üretilen mamaların güvenliği ve besleyiciliği sağlanmaktadır.
- Ankara il sınırları içerisinde toplam köpek sayısının 100.000 olduğu varsayımıyla, mevcut mama üretim kapasitesinin 25 kat artarak günlük ortalama 75 ton olması gerekmektedir. Bu durum, tesislerin tam kapasite ile 24 saat esasına göre çalışmaları halinde mümkün olacaktır. Yeterli üretim kapasitesinin sağlanması, köpeklerin sağlıklı ve dengeli bir beslenme alabilmeleri için kritik bir öneme sahiptir.
- Çankaya ve Çamlıdere belediyelerinde mama üretim tesisi bulunmaması, yerel hayvan sahiplerinin mama temininde sıkıntılar yaşamalarına yol açabilmektedir. Benzer durumda olan bölgelerde, hayvanların düzgün bir şekilde beslenebilmesi için alternatif çözüm yollarının geliştirilmesi önemlidir.
- Diğer yandan, ABB üretimi mevcut mamaların besleyicilik ve sindirilebilirlik değerleri açısından yetersiz olduğu belirtilmektedir. Mama formülasyonunun içeriğinde bulunan protein ve lif oranlarının bilimsel verilere dayanarak optimize edilmesi ihtiyacı dile getirilmektedir. Yüksek kaliteli mama, köpeğin sindirim sisteminin sağlıklı çalışabilmesi için gereklidir. Aynı zamanda içeriğinde yer alan değerli yağlar, mineraller ve vitaminlerin yeterli miktarlarda bulunması, köpeklerin genel sağlık durumu üzerinde olumlu etki yapacaktır.
- Zamanla oluşabilecek zararlı mikroorganizmaların oluşumunu engellemek için, mamaların nem oranının fırınlama sistemi ile düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, beslenme güvenliği açısından mevcut mamaların 1-2 gün içerisinde tüketilmesi zorunludur, zira bu süre zarfında toksik etki yaratabilen maddelerin oluşma riski artmaktadır.
- Mama hazırlanmasında kullanılan malzemeler genellikle kazan dibinde kalan ve kullanılmamış artan yemeklerden oluşmaktadır. Pişen bir yemek

soğuduktan sonra ekşime süreci başlamakta; 4 saat sonra tamamen kokuşmakta ve 6 saat sonra bakteri üretmeye başlamaktadır. Bu nedenle, üretim aşamasında soğuk zincir koşullarının titizlikle uygulanması ve taşımada gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

- Son olarak, köpeklerin beslenmesinin önemli bir parçası olan su ihtiyacı için, imkânı olmayan yaşam alanlarına belediyeler tarafından gerekli takviyelerin yapılması kritik öneme sahiptir. Su hem sağlık hem de genel yaşam kalitesi açısından hayati bir unsurdur ve yeterli su temini sağlanmadığı takdirde köpeklerin sağlığı ciddi risk altına girebilmektedir.

Beslenme masasında çevresel, sürdürülebilir ve düşük maliyetli mama üretimi konusunda önemli bilgiler paylaşılmış ve öneriler geliştirilmiştir. Sürdürülebilir köpek maması üretimi hem sokak hayvanlarının sağlığını desteklemek hem de çevresel kaynakları koruyarak maliyetleri düşürmek adına büyük önem taşımaktadır. Belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) iş birliği içinde bu süreci başarılı bir şekilde yürütmesi mümkündür. Mama üretiminin temel adımları aşağıda yer almaktadır:

1. Mevsimsel Şartlar ve Üretim Planlaması

Mevsimsel Hammadde Kullanımı: Hammadde seçiminde mevsimsel kaynaklardan yararlanarak üretim planlanabilir. Örneğin, yazın daha düşük maliyetli tahıllar kullanılırken, kış aylarında daha besleyici ve yüksek enerjili içeriklere geçilebilir.

Hızlı Teslimat: Üretilen köpek mamalarının mevsim şartlarına göre zamanında dağıtımı sağlanmalıdır. Belediyeler, bu süreçte lojistik destek vererek mamaların kısa sürede ihtiyaç bölgelerine ulaştırılmasını organize edebilir.

2. Beslenme İhtiyaçlarına Göre Üretim Çeşitlendirilmesi

- **Yavru Köpekler İçin Yüksek Proteinli Mama:** Yavru köpeklerin sağlıklı büyümesi için protein oranı yüksek mamalar gereklidir. Bu mamalarda, kas gelişimini destekleyecek kaliteli protein kaynakları kullanılmalıdır.
- **Kısırlaştırılmış Köpekler İçin Düşük Kalorili Mama:** Kısırlaştırılmış köpekler genellikle daha düşük metabolizmaya sahip olduklarından, onların kilo kontrolünü sağlamak için düşük kalorili mamalar üretilmelidir. Ayrıca genel sağlıklarını desteklemek için dengeli besinler eklenmelidir.
- Standart uygulama olarak tüm köpeklerin kısırlaştırıldığı varsayıldığında, mama içeriği bu faktöre göre şekillendirilecektir. Ancak, belirli ırklar veya yavru köpekler için besin çeşitlendirmesi de göz önünde bulundurulmalıdır.

3. Kaynakların Geri Dönüşümü ve Toplanması

- **Bayat Ekmek Toplama Noktaları:** Belediyeler, esnaf, okullar, askeriye ve kamu kurumları gibi yerlerden bayat ekmek gibi organik atıkların toplanmasını organize edebilir. Bu atıklar, geri dönüştürülerek mama üretiminde kullanılabilir ve neticede maliyetler düşer ve israf azalır.
- **Organik Gıda Atıkları:** Yerel üreticiler, restoranlar ve marketlerden organik gıda atıkları toplanabilir. Bu atıklar, köpek mamalarının hazırlanmasında kullanılabilecek önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilir.

4. Üretim ve Dağıtım Ağı Oluşturulması

- **Yerel Üretim ve İş birlikleri:** Belediyeler, STK'lar ve yerel üreticilerle iş birliği yaparak yerel köpek maması üretim tesisleri kurulabilir. Yerel kaynaklardan ve hammaddelerden faydalanarak maliyet avantajı sağlanabilir.
- **Gönüllü Ağları:** STK'lar aracılığıyla yerel gönüllüler, mama üretimi ve dağıtım süreçlerine dahil edilebilir. Bu ağlar, mamaların düzenli olarak toplanması ve ihtiyaç noktalarına ulaştırılmasına yardımcı olur.
- **Yerel Dağıtım Sistemleri:** Köpek mamalarının düzenli dağıtım için belirli toplama ve dağıtım noktaları oluşturulabilir. Belediyeler bu noktaların lojistiğini yönetebilir ve topluluk desteğini sağlayabilir.

5. Çevre Dostu Hammadde Kullanımı

- **Alternatif Protein Kaynakları:** Böcek proteinleri gibi düşük maliyetli ve çevresel olarak sürdürülebilir protein kaynakları kullanılabilir. Bu uygulama, hem mama kalitesini artırır hem de maliyetleri düşürür.
- **Yerel Hammaddelerin Kullanımı:** Yerel çiftliklerden alınan fazla ürünler veya geri dönüştürülebilir organik malzemeler, köpek mamalarının hammaddesi olarak değerlendirilebilir. Bu sayede, çevreye daha az zarar verilirken yerel ekonomiye de katkı sağlanır.

6. Kamu-Özel Sektör İşbirlikleri ve Finansman

- **Belediye ve Devlet Teşvikleri:** Çevre dostu üretim süreçlerini teşvik etmek için belediyeler ve devlet kurumları vergi indirimi veya teşvikler sağlayabilir. Bu teşvikler, hem maliyetlerin düşmesini hem de projelerin sürdürülebilir olmasını sağlar.
- **STK Bağış Kampanyaları:** STK'lar, sürdürülebilir mama üretimi projelerini desteklemek için bağış kampanyaları düzenleyebilir. Bu bağışlar, üretim tesislerinin kurulmasına ve dağıtım ağlarının geliştirilmesine yardımcı olabilir.
- **Yerli İlaç ve Aşı:** Hayvan sağlık giderlerinin düşürülmesi için yerli ilaç üreticilerine, yerli üretim destekleri ve teşvikler verilebilir.

7. Pilot Projeler ve Genişletilebilirlik

- **Pilot Uygulamalar:** İlk aşamada, köpek maması üretimi ve dağıtımı için küçük çaplı pilot projeler başlatılabilir. Bu projeler, yerel başarıya göre genişletilerek farklı bölgelere yayılabilir.
- **Ölçeklenebilirlik:** Başarıya ulaşan pilot projeler, şehir genelinde veya ulusal ölçekte yaygınlaştırılabilir. Ayrıca bu model, diğer hayvan türleri için de uyarlanabilir.

Bu bütünsel yaklaşım, belediyeler ve STK'lar arasında işbirliği sağlayarak hem çevreyi koruyan hem de maliyetleri azaltan etkili bir mama üretim ve dağıtım süreci oluşturabilir.

Satın alınacak köpek mamalarının dünya standartlarına uygun şekilde üretilmesi ve ihale şartnamelerinin bu doğrultuda hazırlanması, sokak hayvanlarının sağlıklı beslenmesi açısından kritik rol oynamaktadır. Bu süreçte dikkat edilmesi gereken bazı önemli noktalar vardır:

1. İhale Şartnamelerinde Besin Değerlerinin Standart Hale Getirilmesi

- **Dünya Standartlarına Uygunluk:** İhale şartnamelerinde, uluslararası beslenme standartlarına uygun olarak belirlenmiş protein, lif, vitamin ve mineral oranları açıkça belirtilmelidir. Bu standartlar, köpeklerin yaş, cins ve sağlık durumlarına göre belirlenen beslenme ihtiyaçlarına göre oluşturulmalıdır.

Örneğin:

- **Protein Oranı:** Yavru köpekler için yüksek protein oranı (minimum %22-25) gereklidir, yetişkin köpekler için ise bu oran %18-22 arasında olmalıdır.
- **Lif ve Karbonhidrat:** Sindirim sistemine uygun miktarlarda lif (%3-5) ve dengeli karbonhidrat içeriği sağlanmalıdır.
- **Vitamin ve Mineral:** A, D, E vitaminleri ve kalsiyum, fosfor gibi mineraller, özellikle büyüme ve kemik gelişimi için önemlidir.

- Yaşam Alanına Göre Besin Değerleri: Köpeklerin yaşadıkları çevresel koşullar (sokakta yaşayanlar, barınakta olanlar vb.) göz önünde bulundurularak besin değerlerinin standardize edilmesi gerekir. Örneğin, soğuk iklimlerde yaşayan köpekler için daha fazla enerji veren mamalar tercih edilmelidir.

2. Sağlıksız ve Sertifikasız Üreticilerden Tedarik Yapılmaması

- **Merdiven Altı Üreticilere Karşı Koruma:** İhale şartnamelerinde, sağlıksız ve sertifikasız üreticilerden mama tedarik edilmemesi konusunda katı kurallar belirlenmelidir. Bu üreticilerden alınan mamalar, hem hayvan sağlığını tehlikeye atabilir hem de kalitesiz içerikler kullanılarak besin değeri açısından yetersiz olabilir.
- **Sertifikalı Üreticilerle Çalışma:** Yalnızca sertifikalı ve belirli kalite standartlarına sahip üreticilerden mama tedarik edilmesi zorunlu hale getirilmelidir. Üreticilerin, Tarım ve Orman Bakanlığı gibi resmi kurumlarca onaylanmış sağlık ve kalite belgeleri olmalıdır.

3. Kamu İhale Kanunu ve Üretici Belirleme Süreci

- **4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu'na Uygunluk:** Kamu ihale kanununa göre ihale süreçlerinde ürün ya da üreticinin önceden işaret edilmesi yasaktır. Ancak şartnamelerde ürünlerin taşınması gereken besin değerleri, kalite standartları ve sertifikasyon koşulları açıkça tanımlanarak ihale sürecine dahil edilebilir.
- **Objektif ve Şeffaf Süreçler:** Tüm ihale süreci, şeffaf ve objektif olmalı, sadece en düşük fiyat değil, kalite ve sağlık kriterlerine göre de değerlendirme yapılmalıdır. Bu sayede, hayvan sağlığını tehlikeye atmayacak kaliteli mamaların temin edilmesi sağlanır.

4. Üniversitelerden ve Uzmanlardan Destek Alınması

- **Veteriner Fakülteleri ile İş Birliği:** Üniversitelerin veteriner fakülteleri ve hayvan besleme kürsüleri, ihale şartnamelerinin hazırlanması ve satın alınacak mamaların besin değerlerinin belirlenmesi sürecinde bilimsel destek sağlayabilir. Bu işbirlikleri, köpeklerin ihtiyaç duyduğu optimal besin maddelerinin doğru şekilde tespit edilmesine yardımcı olur.
- **Besin Değerlerinin Denetlenmesi:** Üniversitelerin ve uzmanların desteğiyle, satın alınan mamaların analizleri yapılabilir. Bu analizler, mamaların ihale şartnamelerinde belirtilen standartlara uyup uymadığını kontrol etmek için önemlidir. Laboratuvar testleri, protein, yağ, vitamin, mineral ve lif oranlarının kontrolünü sağlayarak kaliteyi garanti altına alır.

5. Satın Alma Sürecinin Denetlenmesi

- **Düzenli Denetim ve Raporlama:** Belediyeler, satın alınan mamaların kalitesini düzenli olarak denetlemek için bir denetim mekanizması kurmalıdır. Mamaların uygun şekilde saklanıp dağıtıldığından ve tedarik zincirinin güvenilirliğinden emin olunmalıdır.
- **Şeffaf Raporlama:** STK'lar ve yerel yönetimler, satın alınan mamaların analiz sonuçlarını ve kalitesini halka açık bir şekilde raporlayarak şeffaflığı sağlayabilir.

Bu yaklaşımlar, dünya standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenilir köpek mamalarının tedarik edilmesini sağlayarak sokak hayvanlarının refahını artıracak ve uzun vadede daha sürdürülebilir bir beslenme süreci oluşturacaktır.

Köpek maması dağıtımı, sokak hayvanlarının düzenli ve sağlıklı beslenmesi açısından hayati öneme sahiptir. İlçe belediyeleri ve STK'lar, dağıtım sürecinde birlikte çalıştığında daha etkili bir dağıtım ağı kurulması mümkündür. Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından oldukça iyi işleyen bir besleme ve dağıtım hizmeti sunulmaktadır. İlçe belediyeleri ve STK'lar bu süreçte aşağıda yer verildiği gibi çok önemli katkılarda bulunabilirler:

1. İlçe Belediyeleri ile ABB Arasında Koordinasyon

- **İlçe Belediyelerinin ABB'ye Destek Vermesi:** ABB, 25 ilçede mama dağıtımını üstlenmiş durumdadır, ancak bazı durumlarda ulaştırmada zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu noktada ilçe belediyeleri, ABB'nin dağıtım süreçlerine lojistik destek sağlayarak besleme bölgelerine mama ulaştırılmasını hızlandırabilir.
- **Ulaşım Problemlerinin Giderilmesi:** İlçelerde yaşanan ulaşım sıkıntılarını çözmek adına, ilçe belediyeleri yerel yollar ve ulaşım ağları konusunda ABB'ye destek olabilir. Mama dağıtımı yapılacak alanlara daha hızlı ve etkili erişim sağlanması için ilçe bazlı lojistik planlar yapılabilir.

2. Taleplerin Etkin Şekilde Yönetilmesi

- **STK ve Vatandaş Taleplerinin İlçe Belediyelerine İletilmesi:** STK'lar ve vatandaşlar, mama dağıtımı veya besleme ihtiyaçlarını doğrudan ilçe belediyelerine iletebilir. İlçe belediyeleri, bu talepleri düzenli bir şekilde ABB'ye bildirebilir ve taleplerin karşılanması sürecinde ilçe belediyeleri aracı olabilir.

- **153 İstek Hattı Üzerinden Taleplerin Takibi:** ABB'nin e-pati uygulaması üzerinden taleplerin ulaşmasında bazen sorunlar yaşanabilmektedir. Bu gibi durumlarda, 153 istek hattı daha güvenilir bir seçenek olarak akla gelmektedir. İlçe belediyeleri, vatandaşlara ve STK'lara 153 istek hattının kullanımını teşvik edebilir ve bu süreçte yaşanabilecek olası iletişim problemlerini minimize edebilir.

3. İlçe Belediyelerinin Yerel Dağıtım Ağlarını Kurması

- **Yerel Besleme ve Dağıtım Ağları:** İlçe belediyeleri, kendi sorumluluk alanlarında bir besleme ve dağıtım ağı kurabilir. ABB'den alınan mamaların düzenli olarak belirlenen noktalara ulaştırılması sağlanabilir. Bu süreçte STK'lar ve gönüllülerle işbirliği yapılarak dağıtım noktalarına ulaşım kolaylaştırılabilir.
- **Gönüllü Katılımı ve STK İş birliği:** STK'lar ve gönüllüler, ilçe belediyeleriyle işbirliği içinde mama dağıtım sürecine katılabilir. Gönüllüler ve yerel topluluk üyeleri, belirli besleme noktalarında ilçe belediyelerinin yönlendirmesiyle köpeklerin düzenli beslenmesine yardımcı olabilir.

4. Barınakların Rolü ve Dağıtım Planlaması

- **Barınaklarda Beslenmenin Önceliklendirilmesi:** İlçe belediyeleri, barınaklardaki köpeklerin düzenli beslenmesi için yeterli mamanın bulunmasını sağlamak adına ABB ile koordineli bir çalışma yürütebilir.
- **Yerel Barınaklarla Koordinasyon:** İlçe belediyeleri, barınaklarla düzenli bir iş birliği içinde çalışarak, mama ihtiyacını karşılayabilir ve mama stoklarını sürekli güncel tutabilir. Beslenme süreçlerinde barınak çalışanlarına ve gönüllülere yardımcı olacak organizasyonlar yapılabilir.

5. Dijital ve Fiziksel İletişim Kanallarının Güçlendirilmesi

- **E-Pati Sisteminin İyileştirilmesi:** ABB'nin e-pati uygulaması üzerinden talepler bazen iletilmiyor veya sistemsel problemler yaşanıyor. Bu sorunların giderilmesi adına ABB ile ortak bir çalışma yapılabilir ve dijital sistemlerin daha verimli çalışması sağlanabilir.
- **Alternatif İletişim Kanalları:** İlçe belediyeleri, taleplerin iletilmesi ve takip edilmesi süreçlerinde vatandaşlara alternatif iletişim kanalları sunabilir. Örneğin, ilçe belediyelerine ait çağrı merkezleri, yerel şikayet ve istek hatları kullanılabilir. Bu sayede vatandaşların talepleri hızlı bir şekilde ABB'ye iletebilir ve süreç etkinleştirilir.

6. Taleplerin ve İhtiyaçların Takip Edilmesi

- **Düzenli İhtiyaç Analizi:** İlçe belediyeleri, STK'lar ve gönüllülerle iş birliği yaparak, sokak hayvanlarının bulunduğu bölgelerde düzenli bir ihtiyaç analizi gerçekleştirebilir. Mama dağıtımı yapılacak alanların güncel durumu takip edilerek besleme ihtiyaçları belirlenebilir. Bu analizler doğrultusunda ABB'ye yapılacak mama talepleri optimize edilebilir.

İlçe belediyeleri ve STK'lar, etkili bir koordinasyon ve işbirliği ile köpek maması dağıtım sürecini daha verimli hale getirebilir. Özellikle ulaşım problemlerinin çözülmesi ve taleplerin etkin yönetilmesi, sokak hayvanlarının düzenli beslenmesini sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

İlçe belediyeleri, sivil toplum örgütleri (STK), meslek odaları ve büyükşehir belediyeleri (BŞB) arasında kurulacak iş birlikleri, sokak hayvanlarının sağlıklı ve düzenli beslenmesini sağlamak için kilit rol oynamaktadır. Bu iş birliklerinin etkinleştirilebilmesi, mama bağışlarından lojistiğe, bilinçlendirme kampanyalarından gönüllü çalışmalara kadar birçok alanda güç birliği gerektirmektedir. Aşağıdaki başlıklarda bu işbirliğinin işleyişi detaylandırılmaktadır:

1. Mama Bağışları ve Gönüllü Destek

- **Gönüllü Vatandaş Bağışları:** Gönüllü vatandaşlar, mahalle muhtarlarına mama bağışları yapabilir. Mahalle muhtarları, bu mamaları ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak üzere ilçe belediyelerine veya doğrudan STK'lara iletebilir. Bu süreç, mahalle bazlı bir dayanışma ağı kurularak organize edilebilir.
- **Muhtarlar ve Mahalle Temsilcileri Aracılığıyla Dağıtım:** Muhtarlar, mahallelerde ihtiyaç analizini yaparak, mama ihtiyacı olan bölgelere en hızlı şekilde dağıtımı sağlayabilir. Bu da ilçe belediyelerinin üzerindeki yükü hafifletecektir.

2. STK ve Meslek Odaları ile Ortak Kampanyalar

- **Mama Bağışı ve Toplama Kampanyaları:** STK'lar, meslek odaları ve ilçe belediyeleri, ortak mama bağış kampanyaları düzenleyebilir. Meslek odaları, üyeleri arasında bilinçlendirme yaparak sokak hayvanlarına mama bağışı çağrısında bulunabilir. Bu kampanyalar, mama toplama merkezleri veya online bağış platformları aracılığıyla yürütülebilir.

- **STK ve Gönüllü Organizasyonları:** STK'lar, gönüllülerle birlikte mahallelerde mama dağıtımını yapabilir. İlçe belediyeleri bu organizasyonlara lojistik destek sağlayabilirken, meslek odaları da finansal destek veya mama bağışında bulunabilir. Örneğin, Veteriner Hekimler Odası, beslenme konusunda bilgi ve kaynak sağlayabilir.

3. Bilinçlendirme ve Eğitim Çalışmaları

- **Eğitim ve Bilinçlendirme Kampanyaları:** Belediye ve STK'lar, meslek odaları ile birlikte sokak hayvanları için sağlıklı beslenme, doğru mama seçimi ve su temini gibi konularda bilinçlendirme çalışmaları yapabilir. Bu eğitimler, okullarda, mahallelerde ya da meslek odaları aracılığıyla yaygınlaştırılabilir.
- **Veteriner Hekimlerden Destek:** Veteriner hekimler odası, hayvanların beslenme ihtiyaçlarına yönelik eğitimler ve seminerler düzenleyerek vatandaşları ve gönüllüleri bilgilendirebilir. Bu çalışmalar, mama bağışında bulunan bireylerin bilinçli şekilde hareket etmelerine yardımcı olacaktır.

4. Büyükşehir Belediyesi ile Koordinasyon

- **Mama Dağıtımında Lojistik Destek:** İlçe belediyeleri, BŞB'nin yürüttüğü mama dağıtım operasyonlarına lojistik destek sağlayabilir. Özellikle ulaşım ve dağıtım noktalarının belirlenmesi konusunda ilçe belediyelerinin yerel bilgi ve kaynakları kullanılarak dağıtım süreci hızlandırılabilir.
- **İlçe Taleplerinin Koordinasyonu:** İlçelerden gelen mama taleplerinin BŞB'ye iletilmesi ve dağıtım planlamasının yapılması noktasında bir koordinasyon ağı kurulabilir. STK'lar, vatandaşlar ve muhtarlar taleplerini ilçe belediyelerine iletebilir, ilçe belediyeleri de BŞB'ye bu talepleri ileterek sürecin daha etkin işlenmesini sağlayabilir.

5. Gıda İsrafının Önlenmesi ve Değerlendirilmesi

- **Esnaftan ve Restoranlardan Artan Gıda Toplama:** İlçe belediyeleri, STK'lar ve meslek odaları (örneğin, lokantacılar odası) iş birliği ile restoranlardan ve fırınlardan artan yemek ve bayat ekmek toplanarak hayvanlar için besleyici mama üretiminde kullanılabilir. Bu bağlamda, belediyeler lojistik ve toplama organizasyonu sağlarken, STK'lar ve meslek odaları gönüllü organizasyonlarını yönlendirebilir.

- **Gıda Bankalarıyla Ortaklık:** Artan gıda veya kullanılmayan yiyeceklerin toplanarak hayvan mamalarıyla birleştirilmesi için gıda bankalarıyla ortak projeler yürütülebilir. Bu iş birliği, hem atıkların azaltılmasına hem de hayvanların beslenmesine katkı sağlayacaktır.

6. Su Temini ve Erişimi

- **Su Noktalarının Oluşturulması:** Mama dağıtımının yanı sıra, ilçe belediyeleri ve STK'lar iş birliği yaparak mahallelerde su noktaları oluşturabilir. Özellikle yaz aylarında hayvanların susuz kalmaması için bu su noktaları, gönüllüler ve vatandaşlar tarafından düzenli olarak doldurulabilir.
- **Geri Dönüşümlü Su Sistemleri:** İlçe belediyeleri, BŞB ile birlikte geri dönüştürülebilir su toplama sistemleri kurarak, özellikle yağmur suyunu kullanarak sokak hayvanları için su temin edebilir. Bu sistemler, hem maliyetleri düşürecek hem de su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sağlayacaktır.

7. Yerel Gönüllü Ağı Kurulması

- **Mahalle Gönüllü Ağları:** İlçe belediyeleri, STK'lar ve muhtarlar iş birliği ile mahallelerde gönüllü besleyicilerden oluşan ağlar kurulabilir. Bu gönüllüler, mama dağıtımının yanı sıra su temini ve besleme noktalarının kontrolü konusunda da belediyelere ve STK'lara destek olabilirler.

Bu iş birlikleri, sokak hayvanlarının sağlıklı ve düzenli beslenmesi için sürdürülebilir bir çözüm sağlayacaktır. İlçe belediyeleri, STK'lar, meslek odaları ve BŞB'nin güç birliği yaparak organize ettiği projelerle, hayvanların refahı artırılabilir ve toplumda bu konuda daha geniş bir bilinç oluşması sağlanabilir.

Ayrıca, köylerde ve tatil yörelerinde, özellikle insan nüfusunun azaldığı dönemlerde (tatil sezonu sonları veya kış ayları gibi), sokak hayvanları yiyecek ve su bulmakta zorluk çekebilir. Bu durum, belediyelerin hayvan refahı için ek sorumluluklar üstlenmesini gerektirir. Bu bağlamda, ilçe belediyeleri ve BŞB, bu bölgelerde düzenli olarak tespit ve dağıtım yaparak hayvanların beslenme ihtiyaçlarını karşılayabilir. Bu konuyla ilgili detaylı öneriler aşağıdaki alt başlıklarda yer almaktadır:

1. Tatil Yörelerinde Besleme Programı

- **Mevsimsel Dağıtım Planları:** Belediye ekipleri, özellikle tatil dönemleri sonrasında (örneğin, yazlık bölgelerde kışın) sokak hayvanlarının beslenme ihtiyaçlarını karşılamak üzere belirli zaman dilimlerinde mama dağıtım programları yapabilir. Nüfusun azalmasıyla yiyecek bulmakta zorlanan hayvanlar için bu tür düzenlemeler hayati önem taşımaktadır.
- **Tatilden Döner Vatandaşların Bilinçlendirilmesi:** Tatil sezonu sonlanırken, vatandaşlar beslenmeyi sürdüremeyecekleri hayvanları yerel belediyelere veya STK'lara bildirebilir. Bu şekilde belediyeler, kalan hayvanları tespit ederek düzenli mama dağıtımını yapabilir.

2. Kırsal Bölgelerdeki Hayvanlar İçin Dağıtım

- **Köylerdeki Hayvanlar İçin Besleme ve Su Noktaları:** Köylerde yaşayan insanların şehre göçtüğü veya tatil dönemlerinde köyden ayrıldığı dönemlerde, yerel belediyeler bu bölgelerdeki hayvanlar için besleme ve su noktaları oluşturabilir. Özellikle uzak kırsal alanlarda hayvanların beslenme ihtiyacı karşılanmalıdır.
- **Düzenli İzleme ve Tespit:** İlçe belediyeleri, hayvanların bulunduğu köylerde düzenli tespit çalışmaları yaparak, hangi bölgelerde mama ve su ihtiyacının daha fazla olduğunu belirleyebilir. Bu sayede kırsal alanlardaki hayvanlar da düzenli olarak beslenebilir.

3. Köylülerle İş Birliği

- **Yerel Halkın Bilgilendirilmesi ve Katılımı:** Köylerde kalan yerel halk, sokak hayvanlarının beslenmesi konusunda belediyelerle iş birliği yapabilir. Bu iş birliği kapsamında belediyeler, köylülere mama ve su sağlarken, köy halkı beslenme işlemlerini gönüllü olarak gerçekleştirebilir.
- **Gönüllü Besleme Ağı:** Tatil bölgelerinde veya köylerde geçici süreyle ikamet eden vatandaşlar, yerel gönüllü besleme ağlarına katılabilir. Belediye ve STK'lar bu gönüllüleri organize ederek hayvanların düzenli beslenmesine katkı sağlayabilir.

Tatil dönemlerinin sona erdiği veya köylerde insan nüfusunun azaldığı zamanlarda hayvanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için ilçe belediyeleri tarafından yapılacak

düzenli besleme ve tespit çalışmaları, bu bölgelerdeki hayvanların hayatta kalmasını sağlayacaktır. Bu sayede sokak hayvanları, özellikle kırsal alanlarda da unutulmamış olacak ve refahları sağlanmış olacaktır.

Beslenme masasının ikinci oturumunda kurulacak yapının yönetim ve organizasyonu için öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler aşağıda özetlenmektedir:

- Mama üretimi için küçük üretim tesislerinin kurulması ile lojistik açıdan avantaj sağlanacaktır. Bu nedenle, her ilçe bazında köpeklerin ve diğer hayvanların ihtiyaçlarının belirlenmesi ve buna göre ölçeklendirme yapılması gereği vardır.
- Çözümün uygulanabilmesi için belediyelerin, sivil toplum kuruluşlarının (STK), kamu kurumlarının, baroların ve odaların yer aldığı geniş katılımlı bir konsey oluşturulması gerekmektedir. Bu konsey, çözümün farklı boyutlarını ele almak üzere alt gruplarla desteklenmelidir. Alt gruplar; yönetim, uygulama, denetim, destek ve mevzuat yapma gibi işlevlere odaklanarak iş bölümü içinde çalışmalıdır. Bu sayede, sürdürülebilir ve etkili bir organizasyon yapısı kurulmuş olacaktır.
- Avrupa Birliği (AB) fonları, Birleşmiş Milletler (UN) fonları gibi uluslararası kuruluşların hayvan refahı, çevre koruma ve sürdürülebilirlik alanlarındaki fon ve hibe programlarına başvuru yapılmasında yarar görülmektedir. Bu tür programlar, uzun vadeli projeler için mali destek sağlayabilir.
- Gönüllülerin insan gücü olarak destek vermesi büyük bir kaynaktır. Hayvansever topluluklar ve bireyler, zaman ve emeklerini bu yapıya katkı sağlayarak barınakların ve diğer hizmetlerin sürdürülebilirliğini artırabilirler.
- Hayvan hakları ve refahı konusunda faaliyet gösteren dernekler ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılmalıdır. Bu kurumlar, hem maddi hem de aynı katkılarda bulunarak sisteme destek sağlayabilir.
- Kurumsal sosyal sorumluluk projeleri kapsamında, şirketlerden nakdi veya aynı destek alınabilir. Ayrıca, mevzuat düzenlemeleri ile barınaklara yapılan bağışların vergiden indirim konusu yapılması sağlanarak, şirketlerin bu alana daha fazla katkı yapması teşvik edilebilir.
- Bağışların ve yardımların vergiden indirim konusu yapılması için mevzuat düzenlemesine ihtiyaç vardır. Bu, özellikle şirketlerin ve bireylerin barınaklara yapacağı nakdi yardımları artıracaktır.
- Ancak, barınakların ticari amaçlı faaliyetlerden uzak durması gerektiği unutulmamalıdır. Barınakların “akçeli işlere” (ticari kazanç) karışmaması ve kedi, köpek satışı gibi faaliyetlerden uzak durması gerekir. Bu tür ticari faaliyetler, hayvan refahı ve koruma amacından sapılmasına neden olabilmektedir.

- Beslenme grubunda isim önerisi olarak “BESLE-SEV” üzerinde durulmuş ve “Onlar Sağlıklı Biz Mutlu”, “Sağlıklı Besinler Mutlu Patiler” sloganları önerilmiştir.

3. ÇALIŞTAY SONRASI ADIMLAR

Çalıştay sonucunda tüm masalarda katılımcılar tarafından büyük oranda görüş birliğine varılan başlıkları aşağıdaki gibi kısaca özetlemek mümkündür:

- Tüm paydaşların dahil olduğu bir yapı kurulmalıdır
- Tüm kaynaklar ortak planlanmalı, koordine edilmeli ve kullanılmalıdır,
- Konunun tüm paydaşları iş birliği içerisinde hareket etmelidir,
- Büyükşehirden muhtarlıklara, semtlere, sitelere kadar dikey koordinasyon sağlanmalıdır,
- Hayvanlar sosyal hayatımızın bir parçası olmaya devam etmelidir,
- Sokaklardaki hayvan popülasyonu kontrol altına alınmalıdır,
- Sokaklarda kalan tüm hayvanlar kısırlaştırılmalıdır,
- Kırsal bölgeler ve şehir merkezleri ayrı ayrı ancak birlikte değerlendirilmelidir,
- Yapılan tüm uygulamalarda hayvan sağlığı ve refahı gözetilmelidir,
- Tüm faaliyetler için bilimsel altyapısı olan standartlar oluşturulmalıdır,
- Her konuda mutlaka uzman desteği alınmalıdır,
- Faaliyetlerin her aşamasında etkili bir denetim mekanizması kurulmalıdır,
- Planlamalar yapılırken lojistik hesaplar dikkate alınmalıdır,
- Maliyetlerin düşürülmesi için çalışma yapılmalı ve girişimde bulunulmalıdır,
- Ölçek ekonomisinin avantajlarından faydalanılmalıdır,
- Her seviye için eğitimler hazırlanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır,
- Sokak hayvanları konusu siyaset üstü ele alınmalıdır,
- Sahiplendirme özendirilmeli ve teşvik edilmelidir,
- Kent genelinde kapsayıcı ve etkili kampanyalar yürütülmelidir,
- Gönüllü organizasyonları yapılmalıdır,
- Alternatif finansal kaynaklar geliştirilmelidir,
- Teknoloji ve otomasyon kullanımı artırılmalı ve iyileştirilmelidir,
- Tüm çalışmalar şeffaf yürütülmelidir,
- Sürdürülebilirlik temin edilmelidir.

Bu sonuçlar ve belirlenen çözümler çerçevesinde, sorunun ancak tüm kentin birlikte hareket etmesi ile çözülebileceği anlaşılmıştır. Çalıştayın tamamlanmasının ardından öncelikle çalıştay notlarına dayanılarak hazırlanan toplantı tutanağı

katılımcılarla paylaşılacaktır. Katılımcılardan tutanağı dikkatlice incelemeleri ve varsa eksik ve düzeltilecek hususları iletmeleri beklenmektedir. Bu aşamada katılımcılara daha detaylı teknik görüş ve önerileri ile nihai raporda yer almasını talep ettikleri katkılarını iletme imkânı da sunulacaktır. İletilen katkılar sonrasında hazırlanacak Çalıştay Sonuç Raporu, ilk olarak Ankara Kent Konseyinde görüşülecektir. Raporun, izleyen dönemde tüm paydaşlarla paylaşılması ve paydaşların atılan adımlara ilişkin sürekli olarak bilgilendirilmesi hedeflenmektedir. Konuya ilişkin katılımcılığın ve sahipliğinin artırılması ve tüm paydaşlara görüşlerini sunma imkânı bulması amacıyla ortak faaliyetler düzenlenecektir. Nihai aşamada ilgili paydaşlarla birlikte kurumsal bir yapı oluşturulmak üzere çalışmalara başlanacaktır.